

**ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ»**

**ΜΑΚΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
ΣΑΡΤΖΗ ΕΥΓΕΝΙΑ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΠΑΤΡΑ, 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	1
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.2 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ	2
1.3 ΕΙΔΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	6
1.4 Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	7
1.5 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΗΜΕΡΑ (ΠΡΩΤΟ ΤΡΙΜΗΝΟ ΤΟΥ 2015)	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ	15
2.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	15
2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ..	18
2.3 ΕΙΔΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ	20
2.4 ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΚΙΝΔΥΝΩΝ.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΣΤΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ	34
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ	34
3.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	35
3.3 Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΑΝΑ ΕΙΔΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	38
3.3.1 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ.....	38
3.3.2 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΜΥΝΑΣ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ	39
3.3.3 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	44
3.3.4 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ.....	46
3.3.5 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΑΓΟΡΑΣ.....	49
3.3.6 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΜΥΝΑΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΑΓΟΡΑΣ.....	51
3.3.7 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	51
3.3.8 ΑΜΥΝΕΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	54
3.3.9 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	56
3.3.10 ΑΜΥΝΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	56
3.3.11 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ	57
3.3.12 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΜΥΝΑΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ	58

3.3.13 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΧΩΡΑΣ.....	59
3.3.14 ΑΜΥΝΕΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΧΩΡΑΣ	60
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	64
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν κεφάλαιο θα κάνουμε μια εισαγωγή στο τραπεζικό σύστημα και τις βασικές του έννοιες, που είναι απαραίτητα προαπαιτούμενα ώστε να αναλύσουμε εκτενώς παρακάτω πιο ειδικά τραπεζικά ζητήματα.

Αρχικά στο υποκεφάλαιο 1.2 θα ορίσουμε αυτούς τους μηχανισμούς που ονομάζουμε τράπεζα και τραπεζικό σύστημα και θα γίνει μια αναφορά στην ιστορία του ανά τους αιώνες. Στο υποκεφάλαιο 1.3 θα παρουσιαστούν τα είδη των τραπεζών: η κεντρική τράπεζα, οι εμπορικές, οι συνεταιριστικές και οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί. Ακολούθως, στο υποκεφάλαιο 1.4 θα γίνει μια παρουσίαση του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδος, θα αναλυθούν τα σημαντικότερα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα και οι αρχές λειτουργίας τους .

Επίσης, εκτενής αναφορά θα γίνει στις τραπεζικές εργασίες που μπορεί να αναλάβει κάθε είδος πιστωτικού ιδρύματος. Θα αναφερθεί ένα εύρος εργασιών που εκτελούν οι εμπορικές τράπεζες, όπως καταθέσεις ιδιωτών και επιχειρήσεων, δανεισμός ιδιωτών και επιχειρήσεων και εμπορικές συναλλαγές μέσω πλαστικού χρήματος.

Σημαντικό είναι σε αυτό το κεφάλαιο να προσδιορίσουμε επαρκώς τις διαφορές μεταξύ κεντρικής τράπεζας και εμπορικών τραπεζών. Η εποπτεία που ασκεί η κεντρική τράπεζα και ο ρόλος της στη διαχείριση τραπεζικών κινδύνων είναι ένα πεδίο που θα ασχοληθούμε εκτενώς στα παρακάτω κεφάλαια.

Στο υποκεφάλαιο 1.5 θα γίνει μια παρουσίαση των κύριων οικονομικών δεικτών του ελληνικού τραπεζικού συστήματος όπως δημοσίευσε η Ένωση Ελλήνων Τραπεζών. Είναι παραπάνω από εμφανές ότι το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα διατρέχει πολλούς κινδύνους και καθίσταται ανάγκη ύψιστης σημασίας να γίνει άμεσα ορθή διαχείριση των χρηματοπιστωτικών κινδύνων.

1.2 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ

Ο τρόπος λειτουργίας των περισσότερων σύγχρονων κοινωνιών είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την ύπαρξη κοινού ισοδυνάμου συναλλαγών, δηλαδή χρήματος. Η ιστορία του χρήματος ωστόσο είναι επίσης στενά συνδεδεμένη από τις αρχές των πρώτων ανεπτυγμένων κοινωνιών με την ύπαρξη στοιχειωδών πιστωτικών ιδρυμάτων. Ο ρόλος των πιστωτικών ιδρυμάτων σε μια κοινωνία είναι καθοριστικός στην κίνηση του χρήματος. Η μορφή τους ωστόσο, μπορεί να διαφοροποιηθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό ανάλογα με το πολιτικό σύστημα και ένα μεγάλο αριθμό παραγόντων που σχετίζονται με το βαθμό απελευθέρωσης της αγοράς. (Saunders, 2008)

Βασικά στοιχεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Κάθε οικονομία έχει, θεωρητικά τουλάχιστον, ως σκοπό την οικονομική ανάπτυξη σε συνάρτηση με την ευημερία των πολιτών μέσα από τους δυο βασικούς τομείς της κοινωνικής ζωής: τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα.

Ως δημόσιο τομέα θα ορίσουμε το κράτος, τις δραστηριότητες του αλλά και τις δημόσιες κοινωφελείς επιχειρήσεις ή οργανισμούς. Ως ιδιωτικό τομέα θα ορίσουμε τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και τον ανεξάρτητο οικονομικό βίο των πολιτών. Ανάλογα με το πολιτικό σύστημα και τις οικονομικές συνθήκες ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας μπορεί να έχουν μεγαλύτερη ή μικρότερη επιρροή. Ο σημαντικότερος παράγοντας καθορισμού του βαθμού επιρροής του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα στην οικονομική ζωή ενός κράτους είναι οι ιδεολογικές τάσεις που επικρατούν.

Όπως αναφέραμε ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας είναι οι οικονομικές μονάδες μιας κοινωνίας. Κάθε οικονομική μονάδα όμως μπορεί να είναι είτε ελλειμματική, είτε πλεονασματική. Οι ελλειμματικές οικονομικές μονάδες έχουν ανάγκη από παροχή χρημάτων και οι πλεονασματικές οικονομικές μονάδες έχουν πλεόνασμα χρημάτων και μπορούν να δανείσουν. Κατά το δανεισμό υπάρχει η πιθανότητα παραγωγής κέρδους, βασικό χαρακτηριστικό της επένδυσης.

Κατά τις οικονομικές συναλλαγές μεταξύ δημοσίου και ιδιωτικού τομέα καθώς και μεταξύ δανειστή και δανειζόμενου μπορούν να προκύψουν κάποια βασικά

προβλήματα όπως το χρονικό διάστημα αποπληρωμής, η απόκλιση στο ύψος των αποταμιεύσεων της μιας μονάδας ή έλλειψη επικοινωνίας που μπορεί να οδηγήσουν την οικονομία σε ύφεση. Για τους παραπάνω λόγους οι οικονομίες δημιούργησαν αυτό που ονομάζουμε χρηματοπιστωτικό σύστημα. Δηλαδή, το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ένας μηχανισμός εξισορρόπησης των οικονομικών συναλλαγών και οργάνωσης τους.

Πιο αναλυτικά, κατά την Καραπετσιάνη (2010) «ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι η αποτελεσματική συγκέντρωση των πλεονασματικών οικονομικών πόρων, των οικονομικών φορέων και η διοχέτευση τους στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες που χρειάζονται κεφάλαια για επενδυτικούς ή καταναλωτικούς λόγους».

Ο ρόλος των αγορών

Η κατανομή κεφαλαίων που αναφέραμε παραπάνω γίνεται μέσω των χρηματοπιστωτικών και χρηματοοικονομικών προϊόντων. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα δημιουργεί συνεχώς νέα χρηματοοικονομικά και χρηματοπιστωτικά προϊόντα ώστε να καλύψει τη ζήτηση κεφαλαίων. Παραδείγματα τέτοιων προϊόντων είναι οι ομολογίες, πιστοποιητικά καταθέσεων, έντοκα γραμμάτια δημοσίου και άλλα. Τα χρηματοπιστωτικά και χρηματοοικονομικά προϊόντα διοχετεύονται στο σύστημα μέσω των αγορών. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα χρηματοπιστωτικών αγορών όπως: η χρηματαγορά, πρωτογενής αγορά, δευτερογενής αγορά, κεφαλαιαγορά, τρέχουσα και προθεσμιακή αγορά.

Άμεση και έμμεση χρηματοδότηση

Κατά την άμεση χρηματοδότηση οι συμβαλλόμενοι, δανειστής και δανειζόμενος δηλαδή, έρχονται σε επαφή και γίνεται η μεταφορά χρημάτων από αυτόν που έχει πλεόνασμα χρημάτων σε αυτόν που έχει έλλειμμα χρημάτων. Ωστόσο αυτή η διαδικασία πολλές φορές χρειάζεται γνώση, χρόνο και ενέχει σοβαρούς κινδύνους.

Για να λυθούν αυτά τα προβλήματα και να γίνουν ευκολότερες και ασφαλέστερες οι συναλλαγές αυτές εμφανίστηκαν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Κατά τις πιστωτικές συναλλαγές όπου εμπλέκεται κάποιο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα έχουμε την περίπτωση έμμεσης χρηματοδότησης. Τα πιστωτικά ιδρύματα θα τα εξετάσουμε

αναλυτικά παρακάτω. Ωστόσο υπάρχουν ειδικές περιπτώσεις άμεσης χρηματοδότησης από το ίδιο το πιστωτικό ίδρυμα.

Ορισμός πιστωτικού ιδρύματος

Υπάρχουν πολλές μορφές πιστωτικών ιδρυμάτων. Ως πιστωτικό ίδρυμα ορίζουμε την επιχείρηση ή δραστηριότητα της οποίας συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό και στη χορήγηση πιστώσεων για λογαριασμό της . Η σημαντικότερη μορφή χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων είναι οι τράπεζες.

Με έναν γενικό ορισμό, μπορούμε να ορίσουμε την τράπεζα ως μια επιχείρηση που ασχολείται με πιστωτικές και χρηματικές συναλλαγές. Ωστόσο, είναι απαραίτητο στον προσδιορισμό της τράπεζας να εισαχθεί η χορήγηση δανείων, καθώς επίσης και ότι δέχεται καταθέσεις. Μία τράπεζα αναλαμβάνει την πληρωμή για λογαριασμό του πελάτη και διαχειρίζεται οικονομικά έγγραφα (Χαρδούβελης, 2007).

Το κέρδος της τράπεζας

Η τράπεζα αντλεί κέρδος κυρίως μέσω των επιτοκίων δανεισμού. Η τράπεζα δίνει επιτόκιο καταθέσεων του ύψους 2-3% και δίνει επιτόκια δανεισμού συνήθως άνω του 9%. Η διαφορά μεταξύ των επιτοκίων δανεισμού και καταθέσεων είναι η κύρια πηγή εσόδων της τράπεζας. Ωστόσο, οι τράπεζες πλέον επενδύουν το μεγαλύτερο μέρος των κερδών τους έτσι ώστε πλέον μεγάλο μέρος της κερδοφορίας τους να οφείλεται στην δευτερογενή διαχείριση των κερδών τους (Αγγελόπουλος, 2008).

Ιστορία των τραπεζών

Η ιστορία των τραπεζών ξεκινάει από τη Μεσοποταμία περίπου ανάμεσα στο 3500 π.Χ και το 3400 π.Χ..Πιο συγκεκριμένα ο Ερυθρός Ναός στην πόλη Ουρούκ στη Χαλδαία της Μεσοποταμίας λειτουργούσε ως τράπεζα και οι ιερείς ως τραπεζίτες. Οι ιερείς έκαναν αυτή τη λειτουργία με θρησκευτικό πρόσημο στο όνομα του θεού. Τότε ο κόσμος έδινε στο ναό τα σιτηρά του προς φύλαξη και οι ιερείς έδιναν ένα πλακίδιο που εξασφάλιζε τη συναλλαγή.

Αρκετά αργότερα στην Αρχαία Ελλάδα θα δούμε ένα αρκετά ανεπτυγμένο πιστωτικό σύστημα που ομοιάζει αρκετά με το σημερινό. Υπήρχαν οργανισμοί όπου κάποιος μπορούσε να λάβει δανεικά ή πίστωση χρημάτων. Μάλιστα οι συναλλαγές μπορούσαν να γίνουν και σε διαφορετικά νομίσματα. Οι τραπεζίτες αυτοί έμειναν στην ιστορία με το όνομα αργυραμοιβοί.

Για να δούμε μια σοβαρή εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος θα μεταφερθούμε στη Ρώμη, όπου είχε εκτεταμένες τραπεζικές λειτουργίες. Οι ίδιοι οι κρατικοί υπάλληλοι, αφού συνέλεγαν τους φόρους τους αξιοποιούσαν ως κεφάλαιο δανεισμού με τεράστιους τόκους. Οι αξιωματούχα τάξη που εκτελούσε αυτή τη λειτουργία ήταν η τάξη των ιππέων. Οι αργυραμοιβοί συνέχισαν να υπάρχουν αλλά είχαν μικρότερο κύκλο εργασιών, όπου ασχολούνταν με δάνεια, πιστώσεις και αγοραπωλησίες.

Ακολούθως υπήρξε μια πτώση της επιρροής του τραπεζικού τομέα στο δημόσιο βίο, λόγω κυρίως έλλειψης αστικών συνθηκών και άνοδο της βασιλείας και του σκοταδισμού. Η συσσώρευση του χρήματος από τους εκάστοτε άρχοντες δεν επέτρεπε να υπάρχουν εκτεταμένες τραπεζικές συναλλαγές. Αυτή η κατάσταση συνέχισε να υπάρχει ως την ύστερη μεσαιωνική περίοδο όπου επανεμφανίστηκαν τράπεζες δυναμικά στις ελεύθερες ιταλικές πόλεις.

Κατά το μεσαίωνα υπήρχε μια μορφή πίστωσης , έμποροι που δεχόντουσαν χρήματα και εξέδιδαν πιστοποιητικά ως μια πρώιμη μορφή επιταγής που βασιζόταν όμως στην καλή θέληση του εμπόρου και όχι σε κάποιο θεσμό.

Οι σημερινές τράπεζες είναι κυρίως αποτέλεσμα των σημαντικών χρηματοοικονομικών καινοτομιών που έγιναν στην Αγγλία κατά τον 18^ο αιώνα, όπου είχαμε και την πρώτη έκδοση γραμματίων. Ακολούθως και με την ανάπτυξη του καπιταλιστικού συστήματος οι τράπεζες άρχισαν να παίζουν σταδιακά όλο και μεγαλύτερο ρόλο στο δημόσιο βίο. (Falzon,2013)

1.3 ΕΙΔΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Βάση της Wikipedia (<http://en.wikipedia.org/wiki/Bank>) υπάρχουν τα παρακάτω είδη τραπεζών.

Κεντρική Τράπεζα

Η εκάστοτε κεντρική τράπεζα καθορίζει τη νομισματική πολιτική και είναι ο κύριος φορέας ελέγχου των άλλων τραπεζών. Επίσης, μπορεί να είναι ο δανειστής της τελευταίας λύσης σε περίπτωση κρίσης. Χρεώνεται συχνά με τον έλεγχο της διάθεσης χρήματος, συμπεριλαμβανομένης της έκδοσης νομίσματος. Στην περίπτωση της Ελλάδος υπάρχουν δύο κεντρικές τράπεζες που ασκούν εποπτεία, η Τράπεζα της Ελλάδος και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Εμπορική τράπεζα

Είναι η κύρια μορφή πιστωτικών ιδρυμάτων. Η ιδιοκτησία ανήκει συνήθως σε ιδιώτες ή μετόχους αλλά με τον όρο αυτό μπορεί κάποιος να αναφερθεί και σε μια τράπεζα ή ένα τμήμα τράπεζας που ασχολείται κυρίως με εταιρίες ή μεγάλες επιχειρήσεις.

Επενδυτική τράπεζα

Δίνει εγγυητικές επιστολές για πώληση μετοχών και χρεογράφων και συμβουλεύουν για συγχωνεύσεις και εξαγορές εταιρειών.

Τράπεζα Κοινοτικής Ανάπτυξης

Είναι οι τράπεζες που παρέχουν οικονομικές υπηρεσίες και πίστωση σε μη ανεπτυγμένες αγορές ή πληθυσμούς.

Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο

Είναι ταμιευτήρια που συνδέονται με τα εθνικά ταχυδρομικά συστήματα. Η Ιαπωνία και η Γερμανία είναι παραδείγματα των χωρών που έχουν προεξέχοντα ταχυδρομικά ταμιευτήρια.

Ιδιωτική Τράπεζα

Ασχολείται με λογαριασμούς μεγάλων πελατών με μεγάλη οικονομική επιφάνεια.

Συνεταιριστικές

Οι συνεταιριστικές τράπεζες αποτελούν πρωτοβουλίες τοπικού κυρίως χαρακτήρα με σκοπό την ενίσχυση π.χ. των τοπικών παραγωγών γεωργικών προϊόντων. (Καραπετσιάνη, 2010)

1.4 Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Κεντρική τράπεζα: Η Τράπεζα της Ελλάδος

Ιστορικά

Το 1927 ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδος και άρχισε να λειτουργεί κανονικά τον επόμενο χρόνο. Αυτή τη στιγμή λειτουργούν πάνω από είκοσι υποκαταστήματα στη χώρα και είναι η τράπεζα όπου μέσω της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας εκδίδεται το χρήμα. Όπως θα δούμε υπάγεται στην ΕΚΤ και λαμβάνει οδηγίες, όμως είναι και υπό την εποπτεία της. Ακολουθεί τους κοινοτικούς κανόνες ώστε να υπάρχει κοινή νομισματική και οικονομική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σκοπός της , όπως και κάθε κεντρικής τράπεζας είναι να διατηρεί σταθερές τις τιμές και να κρατάει τον πληθωρισμό σε χαμηλά επίπεδα.

Ασκεί ένα μεγάλο εύρος λειτουργιών μέσα στις οποίες είναι η εποπτεία όλων των υπόλοιπων πιστωτικών ιδρυμάτων, η έκδοση τραπεζογραμματίων, να εκδίδει και να αποπληρώνει τίτλους του Δημοσίου, όπως επίσης να διαχειρίζεται τα έσοδα και τα έξοδα του δημοσίου.

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι ουσιαστικά ο σημαντικότερος οικονομικός φορέας οργάνωσης της οικονομίας στη χώρα, καθώς ασκεί νομισματική , συναλλαγματική και πιστωτική πολιτική, δηλαδή δίνει τις κύριες κατευθύνσεις της οικονομίας. Όπως είπαμε η Τράπεζα της Ελλάδος ασκεί εποπτεία στις εμπορικές τράπεζες της Ελλάδος. Δεν ασκεί όνο σε αυτές που βρίσκονται εντός της Ελλάδος αλλά και στα υποκαταστήματα που πιθανώς έχουν στο εξωτερικό , αν και μόνο έχουν βάση την Ελλάδα. (Χαρδούβελης, 2007).

Πιο αναλυτικά και με βάση το Πλαίσιο αρμοδιοτήτων που εξέδωσε η ίδια η Τράπεζα της Ελλάδος στην ιστοσελίδα της (<http://www.bankofgreece.gr/>) είναι επιφορτισμένη με τις παρακάτω λειτουργίες:

Να ασκεί εποπτεία σε:

- α) εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης
- β) εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων
- γ) εταιρίες αμοιβαίων εγγυήσεων
- δ) ταμεία αντεγγύησης
- ε) ανταλλακτήρια συναλλάγματος
- στ) εταιρίες διαμεσολάβησης στις διατραπεζικές αγορές

Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει διαμεσολαβητικό ρόλο μεταξύ καταθετών και δανειοληπτών. Ειδικότερα ασκεί εποπτεία στις βασικές λειτουργίες των τραπεζών όπως μετατροπή της διάρκειας (από σχετικά βραχυπρόθεσμες καταθέσεις σε πιο μακροπρόθεσμα δάνεια), της ποσότητας (από μικρές καταθέσεις σε σχετικώς μεγάλα δάνεια), του κινδύνου (χορήγηση δανείων υψηλότερου κινδύνου από αυτόν που θα ήταν διατεθειμένοι να αναλάβουν οι καταθέτες) και του βαθμού ρευστότητας (τοποθετήσεις σε λιγότερο ρευστά στοιχεία από ότι οι καταθέσεις) των διαθέσιμων δανειακών κεφαλαίων.

Επίσης η Κεντρική Τράπεζα κάθε χώρας πρέπει να διασφαλίζει την εμπιστοσύνη στο τραπεζικό σύστημα ώστε τα πιστωτικά ιδρύματα να μπορούν να αντιμετωπίζουν κινδύνους από τυχόν διαταραχές στην οικονομία.

Η μεθοδολογία και οι πρακτικές που εφαρμόζονται ωστόσο θα πρέπει ικανοποιούν τις παρακάτω ανάγκες.

- Την εύλογη απαίτηση των εποπτευόμενων πιστωτικών ιδρυμάτων για διαφοροποιημένη αντιμετώπιση από τις εποπτικές αρχές, ανάλογα τόσο με το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των συναλλαγών τους όσο και με την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης κινδύνων και των μηχανισμών ελέγχου που εφαρμόζουν

- Την ανάγκη για διαφάνεια

- Την ανάγκη εναρμόνισής τους με τα διεθνή πρότυπα

Τέλος στο πλαίσιο λειτουργίας της Τράπεζας της Ελλάδος ως πολύ σημαντικά στοιχεία ελέγχου αναφέρονται η αντιμετώπιση του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, καθώς η αντιμετώπιση φαινομένων διαφθοράς και αδιαφάνειας. (Μπανάκα, 2007).

Οι εμπορικές τράπεζες

Το μεγαλύτερο εύρος τραπεζικών υπηρεσιών εκτελούνται από τις εμπορικές τράπεζες. Ωστόσο είναι ο σημαντικότερος φορέας χορήγησης δανείων . Πιο αναλυτικά υπάρχουν τα παρακάτω είδη εργασιών:

Παθητικές εργασίες

Μεσολαβητικές

Εργασίες ενεργητικές

Οι παθητικές εργασίες είναι οι διαδικασίες λήψης κεφαλαίων μέσω καταθέσεων. Υπάρχουν τρία κύρια είδη καταθέσεων . Οι μεσολαβητικές εργασίες αφορούν όλες τις διαδικασίες λήψης προμήθειας από κάποια συναλλαγή αλλά όχι μέσω επιτοκίων που χρεώνονται στις παθητικές. Οι ενεργητικές εργασίες αφορούν διαδικασίες χρηματοδότησης, παροχής δανείων, έκδοσης επιταγών καθώς επίσης περιλαμβάνουν και όλες τις επενδύσεις που κάνει η τράπεζα με το κεφάλαιό της.

Αναλυτικότερα, οι εργασίες που μπορούν να διεξάγουν οι εμπορικές τράπεζες περιλαμβάνουν:

- Αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων
- Χορήγηση πιστώσεων συμπεριλαμβανομένων και των πράξεων πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring)
- Χρηματοδοτική μίσθωση (leasing)
- Πράξεις διενέργειας πληρωμών και μεταφορά κεφαλαίων
- Έκδοση και διαχείριση μέσων πληρωμής(πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, ταξιδιωτικών και τραπεζικών επιταγών)
- Εγγυήσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων

- Συναλλαγές για λογαριασμό του ίδιου του πιστωτικού ιδρύματος ή της πελατείας του σε:
 - Μέσα της χρηματαγοράς(αξιόγραφα, πιστοποιητικά καταθέσεων, κλπ.)
 - Σνάλλαγμα
 - Προθεσμιακά συμβόλαια χρηματοοικονομικών τίτλων ή χρηματοοικονομικά δικαιώματα
 - Συμβάσεις ανταλλαγής επιτοκίων και νομισμάτων
 - Κινητές αξίες
- Συμμετοχές σε εκδόσεις τίτλων και παροχή συναφών υπηρεσιών περιλαμβανομένων ειδικότερα και των υπηρεσιών αναδόχου εκδόσεως τίτλων
 - Παροχή συμβουλών σε επιχειρήσεις σχετικά με τη διάρθρωση του κεφαλαίου, τη βιομηχανική στρατηγική και συναφή θέματα και συμβουλών, καθώς και υπηρεσιών στον τομέα συγχωνεύσεως και εξαγοράς επιχειρήσεων.
 - Μεσολάβηση στις διατραπεζικές αγορές
 - Διαχείριση χαρτοφυλακίου ή παροχή συμβούλων για τη διαχείριση χαρτοφυλακίου
 - Φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών
 - Εμπορικές πληροφορίες, περιλαμβανομένων και των υπηρεσιών αξιολογήσεως πιστοληπτικής ικανότητας πελατών
 - Εκμίσθωση θυρίδων (Χαρδούβελης, 2007).

Οι συνεταιριστικές τράπεζες

Οι συνεταιριστικές όπως όλες οι τράπεζες είχαν σκοπό την παροχή κεφαλαίων για την διευκόλυνση κάποιων εργασιών. Εμφανίστηκαν στη Γερμανία στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα και υπήρχαν δύο είδη τέτοιων τραπεζών. Το πρώτο απασχολούνταν στον αστικό τομέα και το δεύτερο με περισσότερο αγροτικές εργασίες και επενδύσεις. Οι συνεταιριστικές τράπεζες έκτοτε γνώρισαν άνθηση μέχρι που το 1970 δημιουργήθηκε Ευρωπαϊκή Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών με έδρα τις Βρυξέλλες. Είναι πλήρως αναγνωρισμένη από τα κράτη και τα άλλα πιστωτικά ιδρύματα.

Στην Ελλάδα άργησε αρκετά να δημιουργηθεί πλαίσιο αναγνώρισης των συνεταιριστικών τραπεζών καθώς μόλις το 1994 αναγνωρίστηκε ο θεσμός , με βάση το νόμο περί Αστικών συνεταιρισμών. Πρώτη φορά που εμφανίστηκε συνεταιριστική τράπεζα στην Ελλάδα ήταν το 1900, η οποία λεγόταν Σύλλογος Τεχνοεργατών εν Λαμία και αριθμούσε 582 μέλη.

Ο λόγος που δημιουργήθηκαν οι συνεταιριστικές τράπεζες είναι να βοηθηθούν οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις μέσω συγκεντρωμένων κεφαλαίων συνήθως από μικροκεφαλαιούχους , ώστε να μπορούν να ανταγωνιστούν τις μεγάλες επιχειρήσεις. Πολλές συνεταιριστικές τράπεζες είναι λαϊκής βάσης και βοηθούν την ντόπια οικονομία και τοπική ανάπτυξη. Βέβαια όπως κάθε τράπεζα έτσι και η συνεταιριστική έχει σκοπό το κέρδος μέσω του δανεισμού. Μπορεί επίσης να κάνει και επενδύσεις ώστε να αυξήσει το κέρδος της δευτερογενώς. Ο τρόπος όμως που λειτουργούν είναι αρκετά ευεργετικός προς τις κοινότητες. Μπορούν αρκετά πιο εύκολα από τις άλλες τράπεζες να προσφέρουν κεφάλαια στους οικονομικά ασθενέστερους βοηθώντας έτσι να μειωθούν οι κοινωνικές ανισότητες. Επιπλέον, επειδή τις περισσότερες φορές οι τράπεζες αυτές λειτουργούν σε αγροτικές περιοχές, βοηθούν στην περιφερειακή ανάπτυξη μιας χώρας . Τέλος, οι τράπεζες αυτές επενδύουν περισσότερο στον τόπο ίδρυσής τους δημιουργώντας τη δυνατότητα τα χρήματα να μένουν εντός της κοινότητας. Οι Συνεταιριστικές Τράπεζες στην Ελλάδα πλέον υπάγονται στην Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών Ελλάδος ώστε να μπορούν να λαμβάνουν υποστήριξη, τεχνογνωσία και υπηρεσίες όπου κάθε μια τράπεζα από μόνη της δεν μπορεί. Λειτουργούν με τα πλεονεκτήματα ενός μεγάλου τραπεζικού ομίλου και θεωρούνται ανερχόμενη πιστωτική δύναμη. (Παντελιάς, 1996)

Ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί

Στην Ελλάδα υπάρχουν δύο μεγάλοι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί: το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Η διαφορά με τα άλλα πιστωτικά ιδρύματα είναι ότι υπόκεινται σε ορισμένους νομικούς περιορισμούς, πιθανώς λόγω του ότι ξεκίνησαν με διαφορετική ιδιότητα, αλλά πλέον γίνεται προσπάθεια να ενταχθούν σε ενιαίο νομικό πλαίσιο.

Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων ιδρύθηκε το 1919 και μέσα στις λειτουργίες του είναι να χορηγεί δάνεια, να φυλάει και διαχειρίζεται παρακαταθήκες

καθώς διαχειρίζεται κεφάλαια του ΟΤΑ. Είναι αυτόνομος πιστωτικός οργανισμός αλλά εποπτεύεται όπως όλες οι τράπεζες από την Τράπεζα της Ελλάδος, δηλαδή την κεντρική Τράπεζα, και το Υπουργείο Οικονομικών.

Το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο πλέον είναι μέλος της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών και ανήκει στον όμιλο της Eurobank. Ήταν δημόσια υπηρεσία μέχρι το 2002(Μπανάκα, 2007).

Τέλος, αναφορά θα πρέπει να γίνει και στην Ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα.

Η Ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα

Ο κύριος ρόλος της ΕΚΤ είναι ο καθορισμός της νομισματικής και οικονομικής πολιτικής του ευρώ και η διαχείριση του. Στόχος της είναι η δημιουργία θέσεων εργασίας και ανάπτυξης μέσω της ορθής διαχείρισης και της διατήρησης των τιμών σε σταθερά επίπεδα. Είναι επιφορτισμένη με τις παρακάτω βασικές λειτουργίες :

- Η Ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα είναι επιφορτισμένη με κάποιες βασικές λειτουργίες. Αρχικά δανείζει τις άλλες τράπεζες, τις εμπορικές κυρίως, που ανήκουν στη ζώνη του ευρώ και καθορίζει τα επιτόκια δανεισμού. Με αυτό τον τρόπο ελέγχει την προσφορά χρήματος και κρατάει χαμηλά τον πληθωρισμό
- Είναι υπεύθυνη για την διαχείριση των συναλλαγματικών αποθεμάτων της Ευρωζώνης, ώστε να κρατάει σταθερή ισοτιμία του ευρώ με τα άλλα νομίσματα
- Ασκεί γενική εποπτεία στις τράπεζες της Ευρωζώνης για αποφυγή πτωχεύσεων και λοιπών κινδύνων
- Είναι υπεύθυνη για την έκδοση χρημάτων σε όλες τις χώρες της Ευρωζώνης και με αυτό τον τρόπο ελέγχει και τη ρευστότητα των αγορών
- Μερικιά για τις τάσεις των τιμών συγκριτικά εντός Ευρωζώνης και παρεμβαίνει στην εξισορρόπηση της αγοράς σε περίπτωση μη σταθερότητας των τιμών (Παππός, 2010)

1.5 ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΗΜΕΡΑ (ΠΡΩΤΟ ΤΡΙΜΗΝΟ ΤΟΥ 2015)

Με βάση τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών βλέπουμε μια αρκετά δυσμενή κατάσταση για τον τραπεζικό τομέα στην Ελλάδα. Η οικονομική κρίση και η κρίση χρέους στην Ελλάδα έχουν δημιουργήσει αστάθεια στην αγορά γεγονός που αποτυπώνεται στα στατιστικά στοιχεία.

		Ενεργητικό (εκ. ευρώ)	Κέρδη ή ζημιές (-) προ φόρων (εκ. ευρώ)	Καθαρά Κέρδη μετά φόρων (εκ. ευρώ)	Καταθέσεις (εκ. ευρώ)	Χορηγήσεις μετά από προβλέψεις (εκ. ευρώ)
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΤΡΑΠΕΖΑ	83205	31	23	42201	52541
	ΟΜΙΛΟΣ	88516	-64	-78	46450	55682
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΤΡΑΠΕΖΑ	83430	-319	-319	39657	44724
	ΟΜΙΛΟΣ	119266	-128	-149	60416	69733
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ	ΤΡΑΠΕΖΑ	68310	-136	-126	31605	43501
	ΟΜΙΛΟΣ	73013	-107	-116	36008	49717
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK ERGASIAS	ΤΡΑΠΕΖΑ	68474	-189	-138	26748	35493
	ΟΜΙΛΟΣ	77513	-111	-88	34947	42887
ΑΤΤΙΣΑ BANK	ΤΡΑΠΕΖΑ	3880	-6	-1	2982	3179
	ΟΜΙΛΟΣ	3873	-6	-1	2967	3179
ΣΥΝΟΛΟ (ΤΡΑΠΕΖΑ)		307299	-619	-561	143193	179438
ΣΥΝΟΛΟ (ΟΜΙΛΟΣ)		362181	-416	-432	180788	221198

Πίνακας 1.1 Βασικά στατιστικά στοιχεία (μέρος πρώτο) της Ελληνικής ένωσης Τραπεζών και οικονομικές καταστάσεις μητρικής και ομίλου & στοιχεία και πληροφορίες χρήσεως από 1 Ιανουαρίου 2015 έως 31 Μαρτίου 2015.

		Προβλέψεις κάλυψης πιστωτικού κινδύνου (εκ. ευρώ)	Σύνολο Ιδίων Κεφαλαίων (εκ. ευρώ)	Αμοιβές & Έξοδα προσωπικού (εκ. ευρώ)	Απασχολούμενο προσωπικό
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	229	7374	137	14328	42201
	291	7238	179	22146	46450
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	343	8294	149	10728	39657
	483	10340	292	34157	60416
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ	375	6431	104	9695	31605
	426	7380	137	15149	36008
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK ERGASIAS	253	5052	163	9079	26748
	302	6172	247	17718	34947
ΑΤΤΙΣΑ BANK	19	344	10	871	2982
	19	349	10	894	2967
ΣΥΝΟΛΟ (ΤΡΑΠΕΖΑ)		1219	27495	563	44701
ΣΥΝΟΛΟ (ΟΜΙΛΟΣ)		1521	31479	865	90064

Πίνακας 1.2 Βασικά στατιστικά στοιχεία (μέρος δεύτερο) της Ελληνικής ένωσης Τραπεζών και οικονομικές καταστάσεις μητρικής και ομίλου & στοιχεία και πληροφορίες χρήσεως από 1 Ιανουαρίου 2015 έως 31 Μαρτίου 2015.

Τα παραπάνω στοιχεία αφορούν τις μεγαλύτερες εμπορικές τράπεζες στην Ελλάδα κατά τη συγκεκριμένη περίοδο. Στο υποκεφάλαιο αυτό δεν θα επεκταθούμε γιατί στη συνέχεια της εργασίας θα αναλύσουμε διεξοδικά τους κινδύνους που μπορεί να αντιμετωπίσει το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα και τους τρόπους αντιμετώπισης τους. Αυτό που μπορούμε να παρατηρήσουμε ως προοικονομία για τα συνέχεια της εργασίας είναι τα ανησυχητικά στατιστικά στον τομέα κέρδη ή ζημιές προ ή μετά φόρων. Σχεδόν όλες οι μεγάλες εμπορικές τράπεζες έχουν μεγάλες ζημιές τάξεως δεκάδων και εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ και μόνο η τράπεζα Πειραιώς εμφανίζει ένα μικρό κέρδος της τάξεως των 23 εκατομμυρίων (Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

2.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Εισαγωγή

Στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια ανάλυση του κινδύνου ως έννοια , κατόπιν θα ειδικεύσουμε στους κινδύνους στην οικονομία και τέλος θα αναφέρουμε τους τραπεζικούς κινδύνους όπου είναι το κυρίως ζήτημα που πραγματεύεται αυτή η εργασία.

Οι τραπεζικοί κίνδυνοι είναι μέρος του πιστωτικού συστήματος από την αρχή της ιστορίας του. Οι μεγάλες αλλαγές που έγιναν σε μικρό χρονικό διάστημα, δηλαδή τον προηγούμενο αιώνα, έφεραν το πιστωτικό σύστημα προ των εξελίξεων. Δηλαδή, ανά περιόδους κρίσεων το χρηματοπιστωτικό σύστημα έπρεπε να αναδιαμορφώνεται γρήγορα και να διαχειρίζεται τον κίνδυνο, όπως επίσης να δημιουργεί άμυνες για μελλοντικούς κινδύνους. Σήμερα περισσότερο από ποτέ , και μετά την οικονομική κρίση του 2008 υπάρχει ανάγκη από ένα σταθερό πιστωτικό σύστημα που να βασίζεται σε καλά οργανωμένα πιστωτικά ιδρύματα και οργανισμούς. Ωστόσο, οι κίνδυνοι στο πιστωτικό σύστημα δεν μπορούν εκ των πραγμάτων να εξαλειφθούν λόγω της ίδιας της φύσης του. Στη δευτερογενή αγορά τα πιστωτικά ιδρύματα επενδύουν τα χρήματα που έχουν στη διάθεσή τους με σκοπό την αύξηση κέρδους. Επίσης κάθε φορά που η τράπεζα παρέχει ένα δάνειο δεν δίνεται η δυνατότητα να γνωρίζει με βεβαιότητα πότε και αν θα αποπληρωθεί. Το ζητούμενο λοιπόν είναι η δημιουργία των κατάλληλων θεσμών και προϋποθέσεων για την ελαχιστοποίηση των πιθανοτήτων πιστωτικών κρίσεων. (Ρόκας κ.α., 2012)

Η έννοια του κινδύνου γενικά

Ο κίνδυνος ως έννοια από την αρχαία ετυμολογία του θα μπορούσε να θεωρηθεί ταυτόσημος με την έννοια της απειλής κατά της ζωής, της υγείας ή των υπάρχοντων ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων. Υπάρχουν κίνδυνοι ενεργοί και κίνδυνοι ανενεργοί ή θεωρητικοί. Στην περίπτωση ενεργού κινδύνου απαιτείται ταχύτερη απάντηση καθώς το απειλούμενο υποκείμενο καθίσταται σε κατάσταση έκτακτης

ανάγκης. Ακόμα καλύτερα ο κίνδυνος θα μπορούσε να οριστεί όχι ως η απειλή αλλά περισσότερο ως η απειλή και η δυνατότητα απειλής ενός υποκειμένου.

Αξιολόγηση των κινδύνων

Όπως εύκολα μπορεί να παρατηρήσει κάποιος η έννοια του κινδύνου είναι αρκετά γενική ώστε να μπορέσει να αξιολογηθεί επαρκώς και να ποσοτικοποιηθεί. Ωστόσο, όταν ειδικεύεται σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα όπως τα οικονομικά αποκτά διαφορετική έννοια και μπορεί σε μεγάλο βαθμό να μετρηθεί.

Στον κίνδυνο σαν γενική έννοια υπάρχουν δυο βασικές μεταβλητές που τον καθορίζουν ως υψηλό ή χαμηλό κίνδυνο:

- Η πιθανότητα να συμβεί ο κίνδυνος
- Η σοβαρότητα του στην περίπτωση που συμβεί

Ο μέγιστος κίνδυνος είναι αυτός που έχει βέβαιη πιθανότητα να συμβεί και καταστρεπτικά αποτελέσματα. Από την άλλη κίνδυνος με μηδενική πιθανότητα ή κίνδυνος χωρίς αρνητικά αποτελέσματα δεν είναι εκ των πραγμάτων κίνδυνος. Συνήθως οι άνθρωποι δημιουργούν άμυνες για τους κινδύνους που εμφανίζονται συχνά ώστε σταδιακά να εξαλείφονται και λιγότερο για τους σπάνιους και σοβαρούς κινδύνους. Στο χρηματοπιστωτικό σύστημα οι κρίσεις ανήκουν στην κατηγορία μικρής πιθανότητας εμφάνισης και μεγάλης σοβαρότητας.

Κίνδυνοι στην οικονομία και στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Στη σύγχρονη οικονομία κάθε επιχείρηση πρακτικώς βασίζεται στη σωστή επιλογή ρίσκου για να πετύχει μια επένδυση. Η επιβίωση κάθε επιχείρησης βασίζεται ακριβώς σε αυτό. Γι' αυτό το λόγο είναι πάρα πολύ σημαντικό για κάθε επιχείρηση να μπορέσει να βρει τρόπους διαχείρισης των κινδύνων και επιλογής ρίσκων όσο γίνεται με πιο ορθολογικό τρόπο. Ιδιαίτερα στο σημερινό περιβάλλον οικονομίας που λειτουργεί παγκόσμια, οι κίνδυνοι για της επιχειρήσεις αυξάνονται ανάλογα με τις ευκαιρίες (Καραπετσιάνη, 2010).

Στην οικονομία υπάρχει σαφέστερος ορισμός του κινδύνου : « Ως κίνδυνο στην οικονομία ονομάζουμε τη μεταβλητότητα των δυνητικών αποτελεσμάτων μιας επένδυσης γύρω από την αναμενόμενη τιμή ή τον αριθμητικό τους μέσο ». Όπως είπαμε και πριν η έννοια της επένδυσης εμπεριέχει την έννοια του κινδύνου γιατί

δεν είναι εκ των προτέρων γνωστή η έκβαση της. Άρα ένας κίνδυνος μπορεί να αποφέρει κέρδη ή ζημιά. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι η αγγλική έννοια risk δεν ταυτίζεται απόλυτα με την ελληνική έννοια κίνδυνος. Θα χρησιμοποιούμε ωστόσο την έννοια κίνδυνος με την παγκοσμίως αποδεκτή οικονομική έννοια risk.

Κατά τον Αρτίκη (2002) , ο κίνδυνος αποτελεί το οικονομικό αντίστοιχο της αβεβαιότητας. Μπορεί να διαχωριστεί δε σε τρία βασικά μέρη ανάλογα με τις διαθέσιμες πληροφορίες :

- Άγνοια
- Οικονομική απροσδιοριστία
- Κίνδυνος

Έτσι μπορούμε να βγούμε από το προηγούμενο ζήτημα προσδιορισμού του κινδύνου. Κατά την άγνοια η αβεβαιότητα προέρχεται από την έλλειψη πληροφοριών, η οικονομική αβεβαιότητα εκφράζει την ενδογενή κατάσταση του συστήματος οικονομίας κατά την οποία δεν μπορεί κάποιος να προβλέψει σίγουρα την αντίδραση σε μια επένδυση από τον κόσμο και τις επιχειρήσεις. Τέλος, ο κίνδυνος με την παραπάνω έννοια είναι το ζήτημα που θα ασχοληθούμε περαιτέρω σε αυτή την εργασία. (Τετριμέλη, 2014)

Οι κίνδυνοι στα πιστωτικά ιδρύματα

Όπως είπαμε, η διαχείριση του ρίσκου και των κινδύνων είναι ζήτημα ζωτικής σημασίας για όλες τις επιχειρήσεις, πόσο μάλλον για τα πιστωτικά ιδρύματα. Ο ρόλος των πιστωτικών ιδρυμάτων είναι η εξισορρόπηση της οικονομίας μιας κοινωνίας και η διασφάλιση των συναλλαγών. Υπάρχουν πολλά είδη πιστωτικών κινδύνων, χαρακτηριστικά παραδείγματα των οποίων είναι ο κίνδυνος ρευστότητας, ο συναλλαγματικός κίνδυνος, ο κίνδυνος αγοράς, ο κίνδυνος επιτοκίου και ο πιστωτικός κίνδυνος.

Από πού όμως προέρχονται όλοι αυτοί οι κίνδυνοι; Υπάρχουν πολλές πηγές πιστωτικών κινδύνων. Κατά την πρώτη περίπτωση, θεωρούμε ότι μπορεί να εμφανιστεί κίνδυνος από απρόβλεπτα γεγονότα, όπως σεισμοί ή άλλες φυσικές καταστροφές, που προκαλούν ύφεση στην οικονομία και απορυθμίζουν την αγορά. Κίνδυνος επίσης μπορεί να εμφανιστεί από την ίδια την οικονομία και τα ενδογενή

προβλήματά της, όπως από την παραγκώνιση των εργατών από τις τεχνολογικές καινοτομίες αυτοματοποίησης της παραγωγής. Τέλος, ο σημαντικότερος παράγοντας δημιουργίας πιστωτικών κινδύνων είναι ο ίδιος ο άνθρωπος. Οι κακές πολιτικές μπορούν να δημιουργήσουν πληθωρισμό, έλλειψη πίστης στο πιστωτικό σύστημα ή ακόμα και πόλεμο που είναι καταστροφικός για το τραπεζικό σύστημα.

Οι πηγές των κινδύνων είναι πολλές και σε μεγάλο βαθμό απρόβλεπτες. Για αυτόν τον λόγο, υπάρχει ανάγκη να δημιουργούνται άμυνες ασφαλείας στα κράτη και στις επιχειρήσεις, ώστε να αποφευχθούν ή να μοιραστούν τα αποτελέσματα του κινδύνου. Οι κρατικές επιχειρήσεις όμως, έχουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των ιδιωτικών. Σε περίπτωση αυξημένου κινδύνου το κράτος λειτουργεί ως δίχτυ ασφαλείας, ενώ στις ιδιωτικές επιχειρήσεις δεν υπάρχει κάτι αντίστοιχο, οπότε πλήττονται περισσότερο.

Σήμερα, έχουν δημιουργηθεί πολλοί άμεσοι ή έμμεσοι τρόποι ώστε ο κίνδυνος να δημιουργήσει τα λιγότερα προβλήματα στην αγορά. Επίσης, ο ίδιος ο κίνδυνος μπορεί να πωληθεί ως προϊόν σε επενδυτές. Για παράδειγμα, υπάρχουν ασφαλιστικά συμβόλαια τα οποία μπορούν να μεταπωληθούν στην αγορά (Ψυχομάνης, 2011)

2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΣΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Μετά την άνοδο του νεοφιλελευθερισμού ως παγκόσμια οικονομική τάση και την παγκοσμιοποίηση της αγοράς, ήταν ακόλουθο να μεταμορφωθεί ολοκληρωτικά το παγκόσμιο πιστωτικό σύστημα. Οι κυριότεροι παράγοντες αλλαγής είναι :

- Άλλαξαν οι παγκόσμιοι κανόνες εποπτείας καθώς εμφανίστηκαν νέες κεντρικές τράπεζες
- Η τεχνολογική πρόοδος στους τομείς τεχνολογίας, επικοινωνίας και πληροφοριών, άλλαξαν το τραπεζικό σύστημα
- Η αύξηση ρευστότητας στις παγκόσμιες αγορές
- Η ενοποίηση των χρηματαγορών και του κεφαλαίου καθώς και η διεθνοποίηση των οικονομικών συναλλαγών

Ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης της αγοράς, οι τράπεζες άρχισαν να αναπτύσσουν συνεχώς νέα τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες. Τα προϊόντα αυτά

και οι υπηρεσίες απευθυνόντουσαν σε νέες και μεταβαλλόμενες αγορές. Αυτή η κατάσταση όμως είναι υψηλού ρίσκου, άρα και υψηλού κέρδους ή ζημίας. Επίσης, η παγκοσμιοποίηση της αγοράς δημιούργησε μεγάλη πολυπλοκότητα στο τραπεζικό σύστημα στο επίπεδο της τιμολόγησης και του συναλλάγματος.

Η πολυπλοκότητα αυτή σε συνδυασμό με το υψηλό ρίσκο των μεταβαλλόμενων αγορών, δημιούργησαν και ένα περιβάλλον αυξανόμενων και ιδιαίτερα απρόβλεπτων κινδύνων. Πέραν των κλασικών κινδύνων που αναφέραμε παραπάνω και θα αναλύσουμε διεξοδικά στο επόμενο υποκεφάλαιο, εμφανίστηκαν νέα είδη κινδύνων , όπως ο κίνδυνος χώρας, αγοράς και ο λειτουργός κίνδυνος (Σταϊκούρας, 2007).

Το 2008 στην Αμερική, ο κόσμος ήρθε αντιμέτωπος με μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές κρίσεις που έχουν συμβεί από την αρχή του πιστωτικού συστήματος. Η παγκοσμιοποιημένη αγορά και τα τραπεζικά προϊόντα που βρίσκονταν εκτός ελέγχου δημιούργησαν τις συνθήκες για την κρίση. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, τα στεγαστικά δάνεια που δεχόντουσαν συνεχείς αυξήσεις επιτοκίων και ταυτόχρονη πτώση τιμών δημιούργησαν τοξικά ομόλογα. Τα ομόλογα αυτά ήταν υπεύθυνα για τις τρομερές απώλειες στα αμοιβαία κεφάλαια υψηλού κινδύνου, που με τη σειρά τους μετέφεραν το πρόβλημα στην αγορά μέσω domino effect.

Τον προηγούμενο αιώνα συνέβησαν πολλές κρίσεις με μεγαλύτερη αυτή του 1929. Εμείς θα αναφέρουμε τις χρηματοπιστωτικές κρίσεις των τελευταίων είκοσι ετών όπου άλλες εξαπλώθηκαν σε μεγάλο βαθμό άλλες όχι.

- Το 1971 κατέρρευσε το σύστημα σταθερών επιτοκίων και αντικαταστάθηκε με τα κυμαινόμενα επιτόκια
- Η πετρελαϊκή κρίση του 1973 όπου εκτοξεύτηκαν οι τιμές των πετρελαιοειδών, όπου έφερε ακραία αύξηση του πληθωρισμού
- Το 1987 οι μετοχές στις ΗΠΑ έπεσαν κατά μέσο όρο 23%
- Η ιαπωνική χρηματιστηριακή κρίση του 1989, που στοίχισε το ποσό των 2,7 τρισεκατομμυρίων δολαρίων
- Η κρίση των ομολόγων του 1994 όπου συνέβη λόγω συνεχών μεταβολών στα επιτόκια και εξάλειψε 1,5 τρισεκατομμύρια δολάρια από την παγκόσμια αγορά

- Η ασιατική κρίση του 1997 όπου εξαφάνισε το μεγαλύτερο μέρος των αμερικανικών επενδύσεων

- Τέλος, η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-2008 όπου στις ΗΠΑ οι απώλειες υπολογίζονται γύρω στα 12,8 τρις δολάρια και 3,2 τρις στην Ευρασία (Χαρδούβελλης Α. Γκίκας, Τσιριτάκης Δ. Εμμανουήλ , 2003)

2.3 ΕΙΔΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

Γενικά έχουν προταθεί αρκετοί τρόποι ταξινόμησης των χρηματοπιστωτικών κινδύνων. Εμείς θα χρησιμοποιήσουμε την κατηγοριοποίηση του Ζαπράνη (2004) και της Καρατζά (2010). Κατά τους παραπάνω υπάρχουν τρεις βασικές κατηγορίες κινδύνων:

- Οι επιχειρησιακοί ή επιχειρηματικοί κίνδυνοι
- Οι μη επιχειρησιακοί ή στρατηγικοί κίνδυνοι
- Οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι

Παρακάτω θα δούμε αναλυτικά τα τρία αυτά είδη κινδύνων.

Οι επιχειρησιακοί ή επιχειρηματικοί κίνδυνοι είναι οι κίνδυνοι που αναλαμβάνει μια επιχείρηση ώστε μέσω λειτουργιών στην αγορά προσπαθεί να αυξήσει το κέρδος της ή την αξία των μετοχών της.

Οι μη ελεγχόμενοι κίνδυνοι που μπορούν να φέρουν μια εταιρία σε επικίνδυνη θέση ονομάζονται μη επιχειρησιακοί ή στρατηγικοί κίνδυνοι. Ένα οικονομικό περιβάλλον ασταθές ή μια πολιτική εθνοκοποιήσεων είναι αστάθμητοι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τη λειτουργία μιας εταιρίας.

Οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι , το είδος κινδύνου που θα ασχοληθούμε στην παρούσα εργασία, είναι το είδος κινδύνου που προκύπτει από τις ίδιες οικονομικές διεργασίες της αγοράς όπως η άνοδος ή πτώση του χρηματιστηρίου, οι διακυμάνσεις στη διαφορά συναλλάγματος και οι διακυμάνσεις στα επιτόκια. Παρακάτω θα αναλύσουμε τα κυριότερα είδη χρηματοοικονομικών κινδύνων: κίνδυνος αγοράς, κίνδυνος επιτοκίου, κίνδυνος συναλλαγματικός, κίνδυνος στοιχείων εκτός ισολογισμού, ρευστότητας, λειτουργικός κίνδυνος, τεχνολογίας και πτώχευσης.

Κίνδυνος επιτοκίου

Με βάση το διαδικτυακό τόπο Ευρετήριο Οικονομικών Όρων «ο κίνδυνος επιτοκίου είναι ο κίνδυνος να αλλάξει η αξία μιας επένδυσης εξαιτίας μεταβολών στο επίπεδο των επιτοκίων».

Καθώς αυξάνονται τα επιτόκια οι τιμές των ομολόγων πέφτουν στην δευτερογενή αγορά και το ανάποδο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι καθώς τα επιτόκια αυξάνονται, το κόστος ευκαιρίας διακράτησης ενός ομολόγου μειώνεται και οι επενδυτές θα στραφούν σε επενδυτικά προϊόντα με υψηλότερες αποδόσεις.

Ο επιτοκιακός κίνδυνος επηρεάζει συνήθως τις τιμές των ομολόγων περισσότερο από των μετοχών. Ο κίνδυνος επιτοκίου χωρίζεται σε δύο πιθανούς κινδύνους: τον κίνδυνο επαναχρηματοδότησης και τον κίνδυνο επανεπένδυσης.

Πιστωτικός κίνδυνος

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι συνυφασμένος με την έννοια της τραπεζικής. Είναι ο εγγενής κίνδυνος που υπάρχει ο δανειολήπτης να μην μπορεί να καλύψει τις υποχρεώσεις του προκαλώντας ζημιά στο πιστωτικό ίδρυμα. Πιο γενικά, είναι η αδυναμία αποπληρωμής και αθέτησης των υποχρεώσεων από ένα από τους δύο συμβαλλόμενους σε μια τραπεζική συναλλαγή.

Όπως είπαμε σε προηγούμενη ενότητα το χρέος ιδιωτικό ή δημόσιο μπορεί να αγοραστεί και να κινείται στην αγορά ως προϊόν . Ο πιστωτικός κίνδυνος μειώνει την αξία του χρέους γιατί μειώνει την δυνατότητα αποπληρωμής του και υποβαθμίζει την πιστοληπτική ικανότητα του δανειζόμενου.

Είναι ίσως ο μεγαλύτερος και συχνότερος κίνδυνος που αντιμετωπίζουν τα πιστωτικά ιδρύματα. Ιστορικά έχει συμβεί σε μεγάλη κλίμακα με πιο πρόσφατη την οικονομική κρίση του 2008. Όταν δε, συμβαίνει σε κλίμακες κρατών ταυτίζεται με τον κίνδυνο χώρας , και σε ορισμένες περιπτώσεις με τον κίνδυνο διακανονισμού.

Είδαμε ότι δυο σημαντικές υποπεριπτώσεις του πιστωτικού κινδύνου είναι ο κίνδυνος χώρας και ο κίνδυνος διακανονισμού. Θα υπάρξει ειδικό υποκεφάλαιο ωστόσο για τον κίνδυνο χώρας, (θέμα εξαιρετικά επίκαιρο) οπότε πρέπει να αναλύσουμε τον κίνδυνο διακανονισμού. Σε αυτή την περίπτωση ο δανειστής, πιστωτικό ίδρυμα στις περισσότερες περιπτώσεις, αφού έχει συνάψει συμφωνία με το δανειζόμενο, χρησιμοποιεί την συμφωνία για σύναψη μιας άλλης συμφωνίας.

Έτσι σε περίπτωση προβλήματος αποπληρωμής το πρόβλημα μετακυλιέται και σε άλλη συμφωνία. Όταν αυτή η κατάσταση συμβαίνει σε μεγάλη κλίμακα τότε μπορεί να αποσταθεροποιηθεί όλο το τραπεζικό σύστημα. Πλέον, κάθε συμφωνία μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων που βασίζεται σε χρέος τρίτου θα πρέπει να καλύπτει τις προϋποθέσεις κεφαλαιακής επάρκειας με βάση την Επιτροπή τη Βασιλείας.

Η τράπεζα όμως λειτουργεί αποσβεστικά για την περίπτωση πιστωτικού κινδύνου σε μια οικονομία. Αναλυτικά, η τράπεζα παρέχει ένα δάνειο στον πελάτη με συγκεκριμένο χρόνο αποπληρωμής βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα ανάλογα το είδος του δανείου. Αν ο δανειζόμενος είναι συνεπής στην αποπληρωμή δανείου και τόκων δεν υφίσταται θεωρητικά πιστωτικός κίνδυνος. Αλλά αυτή η συνθήκη δεν υπάρχει πάντα. Έτσι η τράπεζα υπολογίζει μια θετική απόδοση αποπληρωμής με υψηλή πιθανότητα και μία αρνητική έκβαση της αποπληρωμής με χαμηλότερη απόδοση. Η τράπεζα ωστόσο και στις δύο περιπτώσεις πρέπει να έχει προνοήσει, λόγω του ότι είτε στην δυσκολία αποπληρωμής λαμβάνει απλά τους τόκους και το κουπόνι ομολογίας που έχει πουλήσει ή στην πλήρη αδυναμία αποπληρωμής λαμβάνει πίσω το κουπόνι ομολογίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να χάσει το αρχικό κεφάλαιο, και για την αποπληρωμή των δανειστών να χρησιμοποιήσει από το ενεργητικό της με σειρά προτεραιότητας. Συνολικά η τράπεζες μειώνουν την πιθανότητα πιστωτικού κινδύνου σε σχέση με την άμεση χρηματοδότηση επειδή αναλαμβάνουν τον κίνδυνο αντί για τον δανειστή.

Κάθε τράπεζα ωστόσο μπορεί να χορηγεί δάνεια υψηλού ή χαμηλού ρίσκου με πιθανότητα υψηλού ή χαμηλού κέρδους αντίστοιχα. Δηλαδή, τα βραχυπρόθεσμα καταναλωτικά δάνεια είναι μια επιλογή υψηλού ρίσκου ενώ η διαχείριση αμοιβαίων κεφαλαίων είναι χαμηλότερου. Είναι θέμα διαχείριση της τράπεζας τι είδους ρίσκο θα αναλάβει (Κοσμίδου, 2008).

Η τράπεζα μπορεί να μειώσει με διάφορους τρόπους την πιθανότητα πιστωτικού κινδύνου:

Πρώτον, θα πρέπει να εξετάζει την πιστοληπτική ικανότητα του δανειζόμενου και την φερεγγυότητα του. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να μειωθεί επαρκώς ο κίνδυνος μη αποπληρωμής και να αντιμετωπίζει περισσότερο τους συστηματικούς κινδύνους όπως η ύφεση της οικονομίας.

Δεύτερον, θα πρέπει μέσω οικονομικών μοντέλων να εξετάζει τις συνθήκες της αγοράς και να κρίνει το ύψος και την ποιότητα των δανείων που εγκρίνει. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να μειώσει και την πιθανότητα σοβαρού προβλήματος σε περίπτωση συστηματικού κινδύνου.

Τέλος, οι τράπεζες δημιουργούν χαρτοφυλάκια δανείων, δηλαδή ένα σύνολο δανείων ή χρεογράφων από διάφορους κλάδους, ώστε να μειωθεί ο συνολικός κίνδυνος μέσω στατιστικής εξισορρόπησης. Τα χαρτοφυλάκια δανείων ωστόσο ποικίλλουν και αυτά σε ποιότητα και συνολική δυνατότητα αποπληρωμών λόγω επισφαλών δανείων. Υπάρχουν τρόποι που ελέγχονται και ειδικοί δείκτες ώστε να γίνονται ικανοποιητικές προβλέψεις επ' αυτών. (Τετριμέλη, 2014)

Κίνδυνος χώρας

Ο κίνδυνος χώρας είναι το είδος πιστωτικού κινδύνου που προκύπτει όταν μια κυβέρνηση ή μια επικράτεια αδυνατεί να αποπληρώσει το δάνειο της ή το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει νομοθεσία που δημιουργεί κωλύματα στην αποπληρωμή. Σε αυτή την περίπτωση τα πράγματα περιπλέκονται καθώς υπάρχει ειδική νομοθεσία και οι τράπεζες δεν μπορούν να λειτουργήσουν με τα γνωστά μέσα για την αποφυγή αυτού του είδους κινδύνου.

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους μπορεί αν προκύψει δυσκολία αποπληρωμής από μια χώρα σε ένα δανειστή:

- Κυβερνητική παρέμβαση
- Απαγόρευση πληρωμών στο εξωτερικό
- Απαγόρευση μεταφοράς συναλλάγματος στο εξωτερικό από την Κ.Τ.
- Γενικευμένος κίνδυνος

Μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις η κυβέρνηση να παρέμβει και να απαγορεύσει τις πληρωμές στο εξωτερικό ή την μεταφορά συναλλάγματος για αποπληρωμές για πολιτικούς ή οικονομικούς λόγους. Επίσης, μπορεί να δηλώσει αδυναμία πληρωμής σε ξένο νόμισμα. Η τράπεζα σε αυτή την περίπτωση δεν μπορεί να επιβληθεί δικαστικά με δίκαιο άλλης χώρας.

Για παράδειγμα, πολλές χώρες δήλωσαν αδυναμία πληρωμής των δανείων τους σε κάποιο συγκεκριμένο νόμισμα, όπως το δολάριο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα

είναι η Ρωσία τη δεκαετία του '90 , η Κορέα , η Ταϊλάνδη κ.α. Πιο πριν χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις της Αργεντινής και της Βραζιλίας(Saunders,2008).

Για τους παραπάνω λόγους υπάρχουν διεθνείς οργανισμοί που θέτουν όρους ή βοηθούν στη διευθέτηση των χρεών από χώρα σε χώρα , τράπεζα ή ιδιώτη όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Χρήματος (IMF) και η Παγκόσμια Τράπεζα (World Bank).

Στην Ελλάδα σήμερα αντιμετωπίζουμε ένα από τα πιο δύσκολα παραδείγματα κινδύνου χώρας με ένα από τα μεγαλύτερα και πιθανώς μη βιώσιμα χρέη των σύγχρονων οικονομιών σε σχέση με το ΑΕΠ της.

Κίνδυνος αγοράς

Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα χρησιμοποιούν αξιόγραφα και παράγωγα αξιόγραφα με σκοπό τις μακροπρόθεσμες επενδύσεις. Η τιμή των αξιόγραφων και των παραγώγων όμως μεταβάλλεται και αυτή η διαδικασία μπορεί να προκαλέσει αυξομειώσεις στις τιμές των χαρτοφυλακίων. Άρα ορίζουμε τον κίνδυνο αγοράς ως την πιθανότητα μεταβολής της αξίας χαρτοφυλακίου αξιόγραφων και παραγώγων, μεταβλητότητα η οποία μπορεί να επηρεάσει το ενεργητικό και το παθητικό λόγω αλλαγής τιμών.

Κατά την Κοσμίδου (2008), « στην χρηματοοικονομική θεωρία , ο κίνδυνος αγοράς ορίζεται ως η διασπορά των μη αναμενόμενων αποτελεσμάτων του χαρτοφυλακίου τίτλων, που οφείλεται σε αιφνίδιες διακυμάνσεις ορισμένων χρηματοοικονομικών μεταβλητών».

Υπάρχουν τέσσερα βασικά είδη κινδύνου αγοράς με βάση τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα:

- Κίνδυνος συναλλαγματικής ισοτιμίας
- Κίνδυνος μετοχών
- Κίνδυνος επιτοκίων
- Κίνδυνος εμπορεύματος

Ο κίνδυνος αγοράς μπορεί να προέρχεται από τον πιστωτικό κίνδυνο. Ένα ομόλογο έχει μεταβαλλόμενη τιμή η οποία μπορεί να επηρεαστεί από τα επιτόκια ή

από τα ασφάλιστρα πιστωτικού κινδύνου. Επειδή όμως το ομόλογο περνάει στην δευτερογενή αγορά επηρεάζεται άμεσα η τιμή του.

Ο κίνδυνος αγοράς μπορεί να σχετίζεται με ένα χαρτοφυλάκιο επενδύσεων ή με ένα χαρτοφυλάκιο εμπορευμάτων. Το χαρτοφυλάκιο εμπορευμάτων όπου πρέπει να αξιοποιηθεί άμεσα ενώ το χαρτοφυλάκιο επενδύσεων έχει μεγαλύτερο ορίζοντα αξιοποίησης και μικρότερη δυνατότητα ρευστοποίησης.

Η γνωστή J.P.Morgan τη δεκαετία του 1990 ανέπτυξε μια μεθοδολογία αξιολόγησης των κινδύνων αγοράς με το όνομα Value at risk και εξετάζει τη στατιστική πιθανότητα εμφάνισης του κινδύνου αυτού αλλά και τη διαχειρισσιμότητα του.

Κατά τη μεθοδολογία αυτή, μέσω ανάλυσης του συνολικού δυναμικού μιας τράπεζας αλλά συνυπολογίζοντας και την κατάσταση της αγοράς παράγει μια συγκεντρωτική κατανομή του συνολικού κινδύνου της τράπεζας. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω του υπολογισμού των αναμενόμενων κερδών και ζημιών από όλα τα στοιχεία του ισολογισμού της. Στη διαχείριση κινδύνου εξετάζουμε περισσότερο τι πιθανές απώλειες. (Τετριμέλη, 2014)

Συναλλαγματικός κίνδυνος

Μια υποπερίπτωση του κινδύνου αγοράς είναι ο συναλλαγματικός κίνδυνος. Το 1973 το σύστημα ισοτιμιών άλλαξε από σύστημα σταθερών ισοτιμιών σε σύστημα κυμαινόμενων ισοτιμιών. Κάθε νόμισμα καθορίζει την τιμή του από τη ζήτηση που υπάρχει σε αυτό και από τη μεταφορά κεφαλαίων, ωστόσο ο πολιτικός παράγοντας μπορεί επίσης να παίζει σημαντικό ρόλο.

Κατά τη μεταβολή των ισοτιμιών των νομισμάτων μπορεί να υπάρξει μη αναμενόμενη αλλαγή στις μεταβολές των αξιών των τιμών, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται και το ενεργητικό και το παθητικό των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Πλέον, περισσότερο από ποτέ οι επενδυτές, τα ταμεία και οι τράπεζες επενδύουν σε ξένα νομίσματα. Η Ιαπωνία έχει το 30% των συνταξιοδοτικών της ταμείων σε ξένα χρεόγραφα και άλλο ένα μέρος σε ξένα νομίσματα. Η κατάθεση σε ξένο νόμισμα μπορεί να αποφέρει κέρδος ή ζημιά ανάλογα την μελλοντική ισοτιμία. Όπως αναφέραμε δεν είναι πλήρως υπολογίσιμο το πώς θα κατευθυνθεί κάθε

νόμισμα γιατί εξαρτάται από ένα μεγάλο αριθμό παραγόντων. Επίσης, η ισοτιμία μεταξύ τριών νομισμάτων μπορεί να διαφέρει μεταξύ τους. Έτσι, μια τράπεζα επενδύοντας σε πολλά νομίσματα θα μπορούσε να μειώσει το συναλλαγματικό κίνδυνο, γιατί η πτώση ενός νομίσματος μπορεί να αντισταθμίζεται από την άνοδο ενός άλλου.

Ο συναλλαγματικός κίνδυνος ωστόσο έχει και επίδραση στη δανειοδότηση. Η επίδραση μπορεί να είναι διπλή. Για αρχή τα αναμενόμενα κέρδη από τους τόκους σε ένα δάνειο που δόθηκε σε διαφορετικό νόμισμα επηρεάζονται από την μεταβολή στην αρχική ισοτιμία θετικά ή αρνητικά. Κατά δεύτερον, έστω ότι ένα πιστωτικό ίδρυμα χορηγεί δάνειο σε δολάρια και εδρεύει στη Βρετανία που έχει λίρα. Μπορεί μόνο και μόνο από μια πτώση του δολαρίου να βρεθεί εκ των πραγμάτων με ζημία κατά την μετατροπή του δολαρίου σε λίρες, όπου ακόμα και με τους τόκους το ποσό να είναι μικρότερο του αρχικού. Γι' αυτό το λόγο κάθε τράπεζα θα πρέπει να έχει σε αντίστοιχο νόμισμα το παθητικό χρηματοδότησης ώστε να αποφεύγονται οι μεταβολές στην ισοτιμία που επηρεάζουν το ενεργητικό.

Κίνδυνος ρευστότητας

Ο κίνδυνος ρευστότητας εμφανίζεται όταν οι απαιτήσεις για χρήματα ξεπεράσουν τα διαθέσιμα ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος, δηλαδή τα διαθέσιμα χρήματα συν τις καταθέσεις. Η τράπεζα σε αυτή την περίπτωση αναγκάζεται να δανειστεί για να καλύψει τις ανάγκες ανάληψης των καταναλωτών. Συνήθως ο κίνδυνος ρευστότητας εμφανίζεται σε περιπτώσεις κρίσεων όπου πολλοί καταθέτες προσπαθούν να κάνουν ανάληψη των χρημάτων τους με το φόβο ότι θα τα χάσουν. Συμβαίνει συχνά όταν υπάρχει φόβος χρεοκοπίας ή κουρέματος καταθέσεων.

Υπάρχουν δυο βασικά είδη κίνδυνου ρευστότητας:

Ü Ο κίνδυνος ρευστότητας αγοράς ή προϊόντος που συμβαίνουν στην περίπτωση που η συναλλαγή δεν μπορεί να ολοκληρωθεί λόγω ανεπάρκειας της αγοράς

Ü Ο κίνδυνος χρηματαγοράς ή χρηματοδότησης που συμβαίνει όταν δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν οι χρηματαγορές λόγω χαμηλής ροής χρήματος, που μπορεί να μετατρέψει ένα θεωρητικό πρόβλημα σε πραγματικό πρόβλημα

Κάθε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα πρέπει να διαθέτει ένα ποσοστό των χρημάτων των καταθετών στο ενεργητικό του, στην περίπτωση χρηματοδότησης των πελατών της. Σε αυτή η περίπτωση μπορεί παρουσιαστεί κίνδυνος ρευστότητας από το ενεργητικό. Από την άλλη μπορεί να παρουσιαστούν μεγάλες απαιτήσεις ανάληψης από τους καταθέτες, περίπτωση που ονομάζουμε κίνδυνος από το παθητικό.

Ο κυριότερος παράγοντας που προκαλεί έλλειψη ρευστότητας είναι η ψυχολογία των καταναλωτών. Η πληροφόρηση ότι ένα πιστωτικό ίδρυμα δεν έχει επαρκή ρευστότητα οδηγεί τους καταθέτες σε μαζικές αποσύρσεις των καταθέσεων τους από τον φόβο πτώχευσης της τράπεζας. Αυτή η κατάσταση δημιουργεί πανικό στην αγορά, και δημιουργείται πρόβλημα ακόμα και στην περίπτωση που πριν δεν υπήρχε όντως πρόβλημα ρευστότητας. Είναι πολλά τα ιστορικά παραδείγματα αντίστοιχων περιπτώσεων που οδήγησαν τράπεζες σε κλείσιμο.

Όπως αναλύσαμε όμως στο πρώτο κεφάλαιο η Κεντρική Τράπεζα ασκεί εποπτεία στις εμπορικές τράπεζες και μπορεί σε πολλές περιπτώσεις να βοηθήσει παρέχοντας ρευστότητα. Με αυτό τον τρόπο σταδιακά μπορεί να υποχωρήσει ο πανικός. Σε ακραίες περιπτώσεις όπως η σημερινή στην Ελλάδα, επιβάλλεται Capital Control δηλαδή υπάρχει συγκεκριμένο ποσό ανάληψης που μπορεί να κάνει ένας καταθέτης ημερησίως.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η κεντρική τράπεζα που μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να παρέχει ρευστότητα στις εμπορικές τράπεζες των κρατών μελών είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Πέραν της εποπτείας των εμπορικών τραπεζών και την παροχή ρευστότητας ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε ιδρύματος η ΕΚΤ μπορεί να παρέχει ρευστότητα και σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης. Κατά την ΕΚΤ : «τα πιστωτικά ιδρύματα στη ζώνη του ευρώ έχουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν χρηματοδότηση από τις κεντρικές τράπεζες όχι μόνο μέσω της διενέργειας πράξεων νομισματικής πολιτικής αλλά , σε εξαιρετικές περιπτώσεις , και μέσω της παροχής έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα (Emergency Liquidity Assistance - ELA). Ως έκτακτη ενίσχυση σε ρευστότητα νοείται η παροχή εκ μέρους εθνικής κεντρικής τράπεζας του Ευρωσυστήματος :

α) χρήματος κεντρικής τράπεζας ή / και

β) κάθε άλλης μορφής στήριξης η οποία ενδέχεται να επιφέρει αύξηση του χρήματος κεντρικής τράπεζας προς φερέγγυο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα , ή προς όμιλο φερέγγυων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, που αντιμετωπίζει προσωρινά προβλήματα ρευστότητας, χωρίς ωστόσο η ενέργεια αυτή να εντάσσεται στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής . Η έκτακτη ενίσχυση σε ρευστότητα παρέχεται με ευθύνη της ενδιαφερόμενης Εθνικής Κεντρικής Τράπεζας. Αυτό σημαίνει ότι η εν λόγω Εθνική Κεντρική Τράπεζα αναλαμβάνει το κόστος και τους κινδύνους που ενδέχεται να προκύψουν από την παροχή έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα» (Διαδικασίες σχετικά με την παροχή έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα). (Κοσμίδου, 2008).

Λειτουργικοί κίνδυνοι

Ως λειτουργικούς κινδύνους ορίζουμε το είδος κινδύνων που συμβαίνουν κατά τις διαδικασίες διεκπεραίωσης μιας τραπεζικής λειτουργίας από ανθρώπους ή από κάποιο σύστημα. Ο κυριότερος παράγοντας δημιουργίας λειτουργικών κινδύνων είναι ο ανθρώπινος παράγοντας , είτε από λάθος είτε από δόλο. Μπορεί επίσης να προκύψει λειτουργικός κίνδυνος από την τεχνολογία ή την ελλιπή γνώση της, τη σχέση με τους πελάτες και από τις αρχές, φορολογικές , διοικητικές κ.α.

Οι κύριοι παράγοντες δημιουργίας λειτουργικών κινδύνων είναι:

- Τεχνολογικές αποτυχίες ή κατάρρευση κάποιου συστήματος
- Ανθρώπινα λάθη και εσωτερικές απάτες
- Σχέση με τους πελάτες
- Καταστροφές
- Εξωτερικές απάτες

Κατά τον Ζαπράνη (2004) οι κίνδυνοι που μπορούν να προκύψουν από τους παραπάνω παράγοντες λειτουργικών κινδύνων είναι:

- Ο κίνδυνος πτώχευσης, που μπορεί να προκύψει από κακή διαχείριση ή αποτυχία διεκπεραίωσης κάποιων λειτουργιών και έχει καταστρεπτικά αποτελέσματα για το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα
- Ο κίνδυνος εκτέλεσης, που προκύπτει από λάθος εκτέλεση εντολών αγοραπωλησίας ή λογιστικών
- Ο κίνδυνος απάτης που συμβαίνει μέσω της παραποίησης στοιχείων με σκοπό το κέρδος εν γνώσει του δράστη
- Οι τεχνολογικοί κίνδυνοι που προκύπτουν από εξάρτηση ή λανθασμένη χρήση της τεχνολογίας
- Ο κίνδυνος υποδείγματος που μπορεί να προκύψει από λάθος μελλοντικές προβλέψεις πάνω στα χρηματοπιστωτικά προϊόντα ή της κίνηση της αγοράς. Οι προβλέψεις αυτές βασίζονται σε οικονομικά μοντέλα που κάνουν εκτιμήσεις για μελλοντικές τιμές παραγώγων και διακύμανση τιμών

Σε μεγάλο βαθμό οι λειτουργικοί κίνδυνοι πλέον ταυτίζονται με τους τεχνολογικούς κινδύνους. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εδώ και πολλά χρόνια προσπαθούν να εξελίξουν και να αυτοματοποιήσουν τις τραπεζικές διεργασίες μέσω της χρήσης τεχνολογίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ηλεκτρονική τραπεζική, τα ΑΤΜ και τα Αυτόματα Γραφεία Συμψηφισμού. Οι κυριότεροι κίνδυνοι της ηλεκτρονικής τραπεζικής διακρίνονται σε δυο είδη:

- Άμεσους κινδύνους όπως η μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση σε λογαριασμούς, αποτυχία διεκπεραίωσης της συναλλαγής, δημοσιοποίηση απορρήτων πληροφοριών και γενικότερη έλλειψη ασφάλειας
- Έμμεσοι κίνδυνοι που σχετίζονται με την δυσφήμιση της τράπεζας, απώλεια κεφαλαίων και δικαστικές διώξεις εναντίον της τράπεζας

Η τεχνολογία όμως όταν εφαρμόζεται για πρώτη φορά ως καινοτομία ενέχει κάποιους βασικούς κινδύνους:

- Ο πρώτος κίνδυνος είναι η κακή λειτουργία του συστήματος ή η μη ασφαλής λειτουργία
- Ο δεύτερος κίνδυνος είναι να μην αποδώσει οικονομικά το αναμενόμενο κέρδος ή την αναμενόμενη μείωση του κόστους

Έτσι η τράπεζα θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική και να έχει συστήματα ασφαλείας ώστε να μειώσει τους λειτουργικούς και τους τεχνολογικούς κινδύνους. Ωστόσο, δημιουργούνται συνεχώς νέα συστήματα ασφαλείας και μέσω λογισμικών και μέσω συσκευών ώστε να μπορούν να ελέγχουν σε μεγάλο βαθμό αν προκύπτουν προβλήματα ή απάτες. (Κοσμίδου, 2008).

Κίνδυνος εκτός ισολογισμού

Αυτή η μορφή κινδύνου εμφανίζεται όταν η τράπεζα έχει αυξημένες συναλλαγές που δεν εμπεριέχονται στον ισολογισμό. Δηλαδή, οι συναλλαγές που δεν αποτελούν είδος δανείου, κατάθεσης ή κάποιο χρεόγραφο. Αυτές οι συναλλαγές μπορεί να είναι εγγυητικές επιστολές. Όταν μια τράπεζα έχει αυξημένες συναλλαγές αυτού του είδους αυξάνεται και η πιθανότητα εμφάνισης πιστωτικού κινδύνου.

Αυτές οι συναλλαγές τις περισσότερες φορές δημιουργούν κάποιο κέρδος, ωστόσο ακριβώς επειδή είναι εκτός ισολογισμού μπορεί να επιφέρουν απρόβλεπτες υποχρεώσεις για το πιστωτικό ίδρυμα. Η ύπαρξη τέτοιων συναλλαγών επηρεάζει το μελλοντικό ισολογισμό χωρίς ωστόσο να μπορεί να προβλεφθεί ο τρόπος.

Κίνδυνος πτώχευσης

Ο κίνδυνος πτώχευσης δεν αποτελεί στην πραγματικότητα ένα νέο είδος κινδύνου αλλά μπορεί να είναι προϊόν των παραπάνω κινδύνων. Δεν είναι τίποτα παραπάνω από την πιθανότητα το τραπεζικό ίδρυμα να μην μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του προς τους μετόχους και τους καταθέτες, καθώς στερείται των επαρκών κεφαλαίων. Ως εκ τούτου σε μια περίπτωση ανάγκης δεν μπορεί να ανταπεξέλθει και το πιστωτικό ίδρυμα πτωχεύει.

Με πιο οικονομικούς όρους θα λέγαμε ότι η αξία του ενεργητικού της τράπεζας είναι μικρότερη από την αξία του παθητικού. Δηλαδή στην περίπτωση που όλα τα στοιχεία της ρευστοποιηθούν δεν θα αρκούν για να καλύψουν τις υποχρεώσεις της προς τους καταθέτες και τους υπόλοιπους συναλλασσόμενους. (Κοσμίδου, 2008)

Νομικός κίνδυνος

Οι νομικοί κίνδυνοι εμφανίζονται λόγω του συνεχούς μεταβαλλόμενου νομικού πλαισίου που αφορά τις τράπεζες εντός μιας χώρας ή επικράτειας. Έτσι, μια συμφωνία που είχε συναφθεί πριν την αλλαγή του νομικού πλαισίου μετά την αλλαγή μπορεί να μην ισχύει επηρεάζοντας το ενεργητικό του ιδρύματος.

Πλέον ο νομικός κίνδυνος θεωρείται μέρος των λειτουργικών κινδύνων ενός πιστωτικού ιδρύματος. Ο νομικός κίνδυνος ωστόσο, υπάρχει σε μεγάλο βαθμό όταν ένα πιστωτικό ίδρυμα που έχει μια συγκεκριμένη λειτουργία δραστηριοποιείται σε χώρες με διαφορετικό νομικό πλαίσιο. Με αυτό τον τρόπο το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να εκτεθεί σε υψηλά πρόστιμα από τη δικαστική αρχή (Καραπετσιάνη, 2010).

Πολιτικός κίνδυνος

Σε πολλές χώρες υπάρχει περιορισμένη ελευθερία στην αγορά και ισχυρός κρατικός παρεμβατισμός. Σε αυτή την περίπτωση όταν οι πολιτικές αρχές επηρεάζουν και παρεμβαίνουν στον τρόπο λειτουργίας ενός ιδιωτικού πιστωτικού ιδρύματος έχουμε την περίπτωση πολιτικού κινδύνου. Επειδή όμως δεν υπάρχει εντελώς ελεύθερη αγορά όλα τα πιστωτικά ιδρύματα και οι επιχειρήσεις επηρεάζονται από τους πολιτικούς χειρισμούς και ως εκ τούτου είναι εκτεθειμένες στον πολιτικό κίνδυνο. (Κοσμίδου, 2008)

Κίνδυνος αξιοπιστίας

Τα πιστωτικά ιδρύματα βασίζονται σε τεράστιο βαθμό στην εμπιστοσύνη που έχουν οι καταθέτες και οι καταναλωτές σε αυτά. Ο κίνδυνος αξιοπιστίας υπάρχει στην περίπτωση έλλειψης εμπιστοσύνης στο πιστωτικό ίδρυμα. Μπορεί να οφείλεται σε μια φήμη ή ακόμα και σε μια παλαιότερη αποτυχία. Δεν μπορούμε να τον παρουσιάσουμε ως ένα εντελώς ξεχωριστό είδος κινδύνου, αλλά μπορεί να προκαλέσει άλλα είδη κινδύνων όπως κίνδυνο ρευστότητας. (Καραπετσιάνη, 2010).

2.4 ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

Πρέπει να αναφέρουμε ότι ο τρόπος που παρουσιάσαμε τους κινδύνους είναι ελλιπής γιατί εξετάσαμε την κάθε περίπτωση ως μεμονωμένο γεγονός. Στην πραγματικότητα όλοι οι κίνδυνοι εξαρτώνται από κάποιον άλλο ή τον προκαλούν. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σχεδόν ποτέ δεν αντιμετωπίζουν έναν μεμονωμένο κίνδυνο αλλά πάρα πολλούς ταυτόχρονα.

Η πρώτη περίπτωση συνδυαστικού κινδύνου που θα εξετάσουμε είναι ο κίνδυνος επιτοκίων σε σχέση με τον πιστωτικό κίνδυνο. Η αύξηση των επιτοκίων μπορεί να αυξήσει την πιθανότητα κινδύνου επιτοκίων αλλά ταυτόχρονα να αυξήσει και την πιθανότητα πιστωτικού κινδύνου. Όταν μια επιχείρηση που έχει λάβει ένα δάνειο δεχθεί αύξηση στα επιτόκια τότε ταυτόχρονα δημιουργείται μεγαλύτερο βάρος άρα και μεγαλύτερη πιθανότητα μη αποπληρωμής. Άρα εκτός του κινδύνου επιτοκίου υπάρχει και πιστωτικός, αλλά και υπό προϋποθέσεις κίνδυνος εκτός ισολογισμού.

Δεύτερη περίπτωση είναι ο κίνδυνος ρευστότητας ταυτόχρονα με τον πιστωτικό κίνδυνο και τον κίνδυνο επιτοκίων. Ένα πιστωτικό ίδρυμα συχνά θεωρεί ότι θα αντλήσει ρευστότητα από τις μελλοντικές πληρωμές, οπότε αν υπάρξει πιθανότητα μη αποπληρωμής μειώνεται και η μελλοντική ρευστότητα. Αν υπάρχει και αύξηση επιτοκίων τότε όλοι οι παραπάνω κίνδυνοι εμφανίζουν συσχέτιση.

Επίσης μια ταυτόχρονη άνοδος επιτοκίων μπορεί να επηρεάσει και τη συναλλαγματική ισοτιμία ενός νομίσματος με ένα άλλο οπότε ο συναλλαγματικός κίνδυνος μπορεί να είναι προϊόν κινδύνου επιτοκίου ή πιστωτικού. Γενικά όταν εμφανίζεται αδυναμία αποπληρωμής από τους δανειολήπτες σε μεγάλη κλίμακα, ταυτόχρονα εμφανίζεται και ένα πλήθος αλληλοσυνδεόμενων κινδύνων για τα πιστωτικά ιδρύματα.

Μια άλλη περίπτωση συνδυασμού κινδύνων είναι όταν ένας λειτουργικός κίνδυνος επηρεάζει τη δυνατότητα αποπληρωμής μιας συναλλαγής. Για παράδειγμα όταν χορηγούνται δάνεια χωρίς να υπάρχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις, γεγονός που αποτελεί λειτουργικό κίνδυνο, τότε αυξάνεται η πιθανότητα να μην αποπληρωθεί το δάνειο που αποτελεί πιστωτικό κίνδυνο.

Ο κίνδυνος αγοράς επίσης μπορεί να επηρεάσει την επενδυτική λειτουργία ενός πιστωτικού ιδρύματος γεγονός που αποτελεί επιχειρησιακό κίνδυνο. Οι πτώση της τιμής των μετοχών μειώνει τη δυνατότητα επιχειρηματικών κινήσεων από την τράπεζα λόγω μείωσης της αγοραστικής αξίας ενεργητικού(Καραπετσιάνη, 2010).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΣΤΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο υπάρχει ένα τεράστιο πλήθος πιθανών κινδύνων για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι οποίοι οφείλονται είτε στην ίδια τη φύση του χρηματοπιστωτικού συστήματος είτε σε εξωτερικούς παράγοντες. Η διαχείριση των κινδύνων είναι ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας επιτυχίας ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Ταυτόχρονα, το κάθε ίδρυμα θα πρέπει να καθορίζει την πολιτική του μέσα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον. Ένα ορθό πρόγραμμα διαχείρισης των κινδύνων θα πρέπει να υπάρχει σε όλες της διαδικασίες ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος, από την κεντρική διοίκηση ως τις χαμηλότερες βαθμίδες υπαλλήλων. Θα πρέπει ουσιαστικά να ενσωματωθεί στην κουλτούρα λειτουργίας του οργανισμού. Στη συνέχεια θα δούμε πως μπορούν να ποσοτικοποιηθούν οι κίνδυνοι, ώστε να είναι επιστημονικά διαχειρίσιμοι και μετρήσιμοι. Μέσω αυτού θα δούμε ποιες μέθοδοι αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια αυτού και του προηγούμενου αιώνα. Ταυτόχρονα θα εξετάσουμε τις διεθνείς συμφωνίες που ισχύουν για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και την προστασία τους, και θα εξετάσουμε πιθανά λάθη που μπορεί να έχουν και τις βελτιώσεις θα μπορούσαν να γίνουν. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η έννοια του κινδύνου στη χρηματοπιστωτική ανάλυση δεν έχει πάντα αρνητικό πρόσημο αλλά μπορεί να έχει τη θετική έννοια, δηλαδή ο κίνδυνος ταυτίζεται περισσότερο με την έννοια risk. Άρα όταν μιλάμε για διαχείριση κινδύνου μπορεί να αναφερόμαστε και στις αποφάσεις ανάληψη κάποιου σημαντικού ρίσκου, διαδικασία ιδιαίτερα σημαντική για κάθε επιχείρηση. Η διαχείριση των χρηματοπιστωτικών κινδύνων εμφανίστηκε περίπου σαν τομέας έρευνας περίπου τέλη της δεκαετίας του 1970 για τους εξής λόγους:

- ▶ Οι αλλαγές στην οικονομία και την πολιτική
- ▶ Το νέο μοντέλο καπιταλισμού όπου υποχώρησε η κρατική παρέμβαση
- ▶ Η ανάπτυξη νέων χρηματοπιστωτικών προϊόντων

- ▶ Η εισαγωγή των παραγώγων
- ▶ Η ανάγκη για αυξημένη σταθερότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα
- ▶ Τα χρηματοπιστωτικά εργαλεία γίνονται πιο πολύπλοκα
- ▶ Η εξέλιξη της τεχνολογίας
- ▶ Η παγκοσμιοποίηση της αγοράς

Υπάρχουν βέβαια και άλλοι σημαντικοί λόγοι που οδήγησαν στην ανάπτυξη του κλάδου διαχείρισης των χρηματοπιστωτικών κινδύνων. Οι συνεχείς αλλαγές στις συναλλαγματικές αξίες που άρχισαν να συμβαίνουν το 1973 αύξησαν τον συναλλαγματικό κίνδυνο. Πιο πρόσφατα η παγκοσμιοποίηση της αγοράς δημιούργησε ακόμα πιο απρόβλεπτα γεγονότα στον τομέα του συναλλάγματος. Από την άλλη πλευρά ο τομέας αυτός δεν αναπτύχθηκε μόνο από αναγκαιότητα αλλά και από τις νέες δυνατότητες που προέκυψαν από την εμφάνιση νέων εργαλείων. Τα τρία βασικά νέα εργαλεία είναι :

- ▶ Η ανάπτυξη νέων χρηματοοικονομικών θεωριών
- ▶ Η ανάπτυξη των επικοινωνιών
- ▶ Η εξέλιξη του τεχνολογικού και φυσικού εξοπλισμού

Πλέον υπάρχουν συστήματα διαχείρισης που λειτουργούν αυτόματα 24 ώρες το εικοσιτετράωρο και πολλές ακόμα καινοτομίες ώστε να ελέγχονται συναλλαγές και οι αλλαγές στην παγκόσμια αγορά (Παντελιάς, 1996).

3.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Η επιτροπή της Βασιλείας

Η πρώτη προσπάθεια που έγινε για να υπάρξει ένας διεθνής οργανισμός που να θέσει κάποιους βασικούς άξονες για τη διαχείριση των χρηματοπιστωτικών κινδύνων είναι η επιτροπή της Βασιλείας. Ωστόσο, νομικά δεν υφίσταται ως οργανισμός. Δημιουργήθηκε το 1974 ως αποτέλεσμα της κατάρρευσης του ήδη

υπάρχοντος συστήματος ισοτιμιών συναλλάγματος. Η κατάρρευση του συστήματος έφερε αστάθεια στα τραπεζικά προϊόντα και οδήγησε μέχρι και σε πτωχεύσεις τραπεζών. Την ίδια εποχή συνέβη η πετρελαϊκή κρίση που είχε ως αποτέλεσμα τη ραγδαία άνοδο του πετρελαίου, γεγονός που επηρέασε και τον τραπεζικό τομέα. Σκοπός της επιτροπής της Βασιλείας ήταν να δημιουργηθούν κοινοί κανόνες ελέγχου και πρακτικές για όλες τις κεντρικές τράπεζες των σημαντικότερων τραπεζικά δυτικών χωρών συν την Ιαπωνία. Όπως είπαμε βέβαια και πριν, η επιτροπή της Βασιλείας δεν υφίσταται νομικά αλλά ως οργανισμός συμβουλευτικής περισσότερο. Οι χώρες που συμμετείχαν στην πρώτη επιτροπή ήταν το Βέλγιο, ο Καναδάς, οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ισπανία, η Ιαπωνία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Σουηδία, η Ιταλία, η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο. (Παναγόπουλος κ.α.,2007)

Ο στόχος ήταν να υπάρξει κάποιου είδους τραπεζική εποπτεία για όλο τον κόσμο μέσω της δημιουργίας μιας κοινής γλώσσας οικονομικών και τραπεζικών όρων , με απώτερο σκοπό τη σταθερότητα στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Μετά την ολοκλήρωση της πρώτης προσπάθειας για τη θέσπιση ενός κοινού πλαισίου για όλες τις κεντρικές τράπεζες, όπου ήταν το κύριο ζήτημα της πρώτης επιτροπής της Βασιλείας, ξανάγινε μια προσπάθεια αυτό το πλαίσιο να εκσυγχρονιστεί. Το πρώτο ολοκληρωμένο πλαίσιο έγινε πραγματικότητα το 1988 με το όνομα Βασιλεία I. Το 1999 έλαβε χώρα συνέδριο για τη θέσπιση ενός νέου πλαισίου με το όνομα Βασιλεία II, το οποίο και αναθεωρήθηκε το 2001 αλλά και άλλες φορές στην πορεία. Στην έκδοση του 2001 υπήρχαν τρεις βασικοί πυλώνες για την κεφαλαιακή επάρκεια:

Ο πρώτος πυλώνας αναφέρεται στα ελάχιστα επαρκή κεφάλαια που πρέπει να έχει ένα πιστωτικό ίδρυμα για να μπορεί να ανταποκριθεί στην περίπτωση λειτουργικού και πιστωτικού κινδύνου, και προτείνει να υπάρχουν δύο μέθοδοι μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου (η τυποποιημένη και η μέθοδος βασικού δείκτη) και τρεις τρόποι μέτρησης του λειτουργικού κινδύνου (τυποποιημένη, βασικού δείκτη και εσωτερικών συστημάτων).

Ο δεύτερος πυλώνας αναφέρεται στον εσωτερικό έλεγχο που πρέπει να έχουν τα πιστωτικά ιδρύματα, καθώς και τον τρόπο μέτρησης για την κεφαλαιακή επάρκεια.

Ταυτόχρονα, ορίζει ότι θα πρέπει να οριστούν οι μηχανισμοί αξιολόγησης και να δημιουργηθεί σταθερός μηχανισμός ελέγχου.

Συνοψίζεται δε, σε αυτούς τους τέσσερις βασικούς άξονες:

- Πρέπει να υπάρχει σταθερή εξουσία εποπτικού ελέγχου
- Η αρμόδια αρχή θα πρέπει να επιβάλλει στα ιδρύματα να αυξάνουν την επάρκεια εφόσον ξεπερνάνε το ελάχιστο όριο του 8%, και υπάρχει πιθανότητα εμφάνισης πιστωτικού κινδύνου
- Η εποπτική αρχή θα πρέπει να παρεμβαίνει έγκαιρα σε περίπτωση πιστωτικού κινδύνου
- Θα πρέπει να καθοριστεί στρατηγική για να διατηρούνται υψηλά τα επίπεδα κεφαλαίων, και να οριστούν οι αντίστοιχες διαδικασίες.

Στον τρίτο πυλώνα γίνεται αναφορά στην εποπτεία και έλεγχο που πρέπει να έχουν οι τράπεζες από τους εξωτερικούς μηχανισμούς και τις κεντρικές τράπεζες ώστε να υπάρχει πειθαρχία στο ζήτημα της κεφαλαιακής επάρκειας. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της συνεχούς δημοσιοποίησης οικονομικών δεικτών και στοιχείων . Τέλος, αναφορά γίνεται στον εσωτερικό έλεγχο και στις διοικητικές δομές που πρέπει να υπάρχουν. (Basel Committee on Banking Supervision, 2003)

Ο τρίτος πυλώνας συνοψίζεται σε τρεις κανόνες που αφορούν τη δημοσιοποίηση των οικονομικών στοιχείων:

- ▶ Πρώτον, για τους πιθανούς κινδύνους που εκτίθεται το πιστωτικό ίδρυμα
- ▶ Δεύτερον, κάθε ίδρυμα θα πρέπει να δημοσιοποιεί τις διαδικασίες διαχείρισης
- ▶ Τέλος, θα πρέπει να δημοσιοποιεί τα κεφάλαια και την ποιότητα των στοιχείων τους σε περίπτωση κινδύνου

Ο απώτερος σκοπός των διατάξεων του Συμφώνου της Βασιλείας II περί κεφαλαιακής επάρκειας είναι:

- ▶ Η σταθερότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα
- ▶ Η ενίσχυση του ανταγωνισμού μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων
- ▶ Η ισορροπία μεταξύ κεφαλαιακών απαιτήσεων και τραπεζικών κινδύνων

► Η τήρηση των δεσμεύσεων περί κεφαλαιακής επάρκειας(Παναγόπουλος κ.α.,2007)

(Basel Committee on Banking Supervision, 2003)

3.3 Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΑΝΑ ΕΙΔΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

3.3.1 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ

Υπάρχουν τέσσερις βασικές μέθοδοι ώστε να μετρηθεί και να ποσοτικοποιηθεί ο κίνδυνος επιτοκίου:

Μέθοδος του απλού δείκτη διάρκειας

Η μέθοδος μέτρησης με τον Δείκτη D είναι ίσως η κυριότερη μέθοδος υπολογισμού του επιτοκιακού κινδύνου. Υπολογίζει τον κίνδυνο με βάση τις αλλαγές στις τιμές των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού του ιδρύματος, όταν αλλάζουν τα επιτόκια. Είναι ο σταθμικός μέσος χρόνος που χρειάζεται ώστε να γίνει απόσβεση του αρχικού κόστους ενός προϊόντος. Στους υπολογισμούς χρησιμοποιούμε στοιχεία ενεργητικού και παθητικού. (Κοσμίδου, 2008)

Μέθοδος υπολογισμού κυρτότητας

Οι παραπάνω δείκτες είναι ακριβείς σε περιπτώσεις μικρής μεταβολής των επιτοκίων αλλά αρκετά ανακριβείς σε περιπτώσεις μεγαλύτερης μεταβολής. Η μέθοδος υπολογισμού κυρτότητας είναι ένας διορθωτικός παράγοντας ώστε να μπορούμε να προβλέψουμε ακριβέστερα και στην δεύτερη περίπτωση.

Η κυρτότητα είναι μια μέθοδος ώστε ο επενδυτής να είναι ασφαλισμένος και σε περίπτωση αύξησης και σε περίπτωση μείωσης των επιτοκίων, ενώ ειδικότερα στην περίπτωση μείωσης της τιμής η κυρτότητα έχει θετική επίδραση στην αύξηση της τιμής των ομολόγων.

Η μέθοδος κυρτότητας διέπεται από κάποιες βασικές αρχές που παρουσιάζονται παρακάτω:

- Όσο αυξάνεται η διάρκεια, αυξάνεται η κυρτότητα
- Δεν αποδίδει αναμενόμενα σε μεγάλες μεταβολές επιτοκίων
- Αυξάνεται όσο αυξάνονται τα τοκομερίδια
- Σε περίπτωση ίδιας διάρκειας η κυρτότητα εξαρτάται από το αν υπάρχουν τοκομερίδια ή όχι. (Παναγόπουλος κ.α.,2007)

3.3.2 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΜΥΝΑΣ ENANTIA ΣΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ

Χρήση προθεσμιακών συμβολαίων

Τα προθεσμιακά συμβόλαια είναι μια συμφωνία μεταξύ δυο μερών, όπου ο αγοραστής έχει συμφωνήσει να αγοράσει ένα προϊόν κάποια στιγμή στο μέλλον και ο πωλητής είναι υποχρεωμένος να του πωλήσει το αγαθό την ίδια μελλοντική στιγμή.

Το αγαθό ή προϊόν αυτό στην τραπεζική μπορεί να είναι ομόλογο ή κάποιο εμπόρευμα ή ακόμα και κάποιος δείκτης μεταβολής οικονομικής κατάστασης στο μέλλον.

Ως ημερομηνία λήξης του προθεσμιακού συμβολαίου ονομάζουμε τη χρονική στιγμή όπου αγοραστής υποχρεούται να πληρώσει το αγαθό και ο πωλητής να το πουλήσει. Η τιμή του προϊόντος ωστόσο δεν είναι σταθερή και αλλάζει ανάλογα με τις οικονομικές συνθήκες. Έτσι όταν έρθει η στιγμή της πώλησης η συμφωνημένη αρχική τιμή μπορεί να ευνοήσει ή τον πωλητή ή τον αγοραστή, καθώς έχει αλλάξει η αξία του αγαθού.

Υπάρχουν τρεις βασικές κατηγορίες προθεσμιακών συμβολαίων:

Forward: Κατά τα προθεσμιακά αυτά συμβόλαια οι συμβαλλόμενοι μπορούν να έχουν θέση η short ή long. Αυτός που έχει θέση long αγοράζει μελλοντικά ένα

αγαθό στο μέλλον σε προσυμφωνημένη τιμή και ο έχων τη θέση short είναι υποχρεωμένος να πουλήσει το αγαθό.

Futures ή Συμβόλαιο Μελλοντικής Εκπλήρωσης (ΣΜΕ): Όπως και στη περίπτωση των forward, αποτελεί μία συμφωνία μεταξύ δύο αντισυμβαλλομένων που περιέχει πώληση σε μία προκαθορισμένη ποσότητα ενός αγαθού και σε προκαθορισμένη ημερομηνία στο μέλλον και με προσυμφωνημένη τιμή.

Option ή δικαίωμα προαίρεσης είναι το είδος συμβολαίου που ακολουθεί τους παραπάνω κανόνες, αλλά με τη διαφορά ότι αυτός που έχει τη θέση long δεν είναι υποχρεωμένος να αγοράσει το αγαθό, παρά μόνο αν θέλει. Υπάρχουν βέβαια και σύνθετες μορφές των παραπάνω συμβολαίων. (Παναγόπουλος κ.α.,2007)

Συμβόλαια forward

Έστω ένα πιστωτικό ίδρυμα που έχει στην κατοχή του ομολογίες που διαρκούν κάποια έτη και έχουν συνολική αξία A. Οι ομολογίες αυτές εμφανίζονται στον ισολογισμό.

Αυτές οι ομολογίες αποτιμώνται σε τιμή χαμηλότερη της ονομαστικής και η επιχείρηση προβλέπει άνοδο των επιτοκίων, κατά ένα σημαντικό ποσοστό που σημαίνει κίνδυνος επιτοκίου. Η άνοδος επιτοκίων σημαίνει πτώση της αξίας των ομολογιών, και το πιστωτικό ίδρυμα αντιμετωπίζει τον κίνδυνο ζημίας.

Το πιστωτικό ίδρυμα για να καλύψει την πιθανή ζημία Z μπορεί μέσω των προθεσμιακών συμβολαίων forward να κάνει μια πράξη εκτός ισολογισμού. Πρακτικώς το ίδρυμα καλείται να πωλήσει τις ομολογίες με μελλοντική πληρωμή εντός κάποιων μηνών σε προσυμφωνημένη τιμή, πριν φυσικά ανεβούν τα επιτόκια. Αν η τιμή είναι συμφέρουσα μπορεί να προσεγγίζει επαρκώς την ονομαστική τιμή των ομολογιών, και να μειωθεί η ζημία. Επίσης να αντιμετωπιστεί ο μελλοντικός επιτοκιακός κίνδυνος για μεγαλύτερη ζημία.

Με αυτό τον τρόπο τα πιστωτικά ιδρύματα και κάνοντας ορθές προβλέψεις μπορούν να μεταφέρουν στον αγοραστή την πιθανή πτώση τιμή στις αξίες των ομολογιών μέσω πώλησης τους, και έτσι πιθανώς αποφύγουν τον επιτοκιακό κίνδυνο.

Συμβόλαια futures

Όπως αναφέραμε τα συμβόλαια futures ή ΣΜΕ είναι συμβόλαια μελλοντικής ανταλλαγής χρημάτων με αγαθά αλλά όχι σε προσυμφωνημένη τιμή καθώς αυτή διαπραγματεύεται στην δευτερογενή αγορά. Είναι ίσως ο πιο διαδεδομένος τρόπος για αντιστάθμιση του κινδύνου επιτοκίου. (Κοσμίδου, 2008)

Χρήση των Swaps για αντιστάθμιση κινδύνου επιτοκίου

Τα Swaps ή αλλιώς συμφωνίες ανταλλαγής είναι συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ δυο συμβαλλομένων για μελλοντική ανταλλαγή χρηματικών ροών σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Υπάρχουν βέβαια ειδικοί όροι για κάθε ανταλλαγή. Με αυτό τον τρόπο οι συμβαλλόμενοι προσπαθούν να προστατευτούν από κίνδυνο επιτοκίου καθώς και από άλλα είδη πιστωτικών κινδύνων.

Συνήθως έχουν μεγαλύτερη διάρκεια από τα προθεσμιακά συμβόλαια και διαρκούν πάνω από ένα χρόνο. Οι ανταλλαγές αυτές είναι παράγωγα αλλά δεν διαπραγματεύονται στο χρηματιστήριο. Οι ανταλλαγές αυτές μπορούν να γίνουν σε πολλά μέρη του κόσμου γεγονός που επιτρέπει στην επιχειρηματική οντότητα να κάνει επένδυση σε μια αγορά εντελώς νέα, πιθανώς και να λύσει το πρόβλημα συσσώρευσης στην ήδη υπάρχουσα αγορά. Είναι δε, ιδιαίτερα χρήσιμες στην περίπτωση που τα προθεσμιακά συμβόλαια δεν μπορούν να βοηθήσουν στην περίπτωση κινδύνου που επιτοκίου.

Υπάρχουν έξι βασικές κατηγορίες Swap:

- Ανταλλαγές επιτοκίου
- Ανταλλαγές νομισμάτων
- Ανταλλαγές προϊόντων
- Ανταλλαγές μετοχών
- Ανταλλαγές πίστης
- Δικαιώματα ανταλλαγών (Τετριμέλη, 2014)

Θα ασχοληθούμε μόνο με την περίπτωση ανταλλαγής επιτοκίου:

Ανταλλαγές επιτοκίου

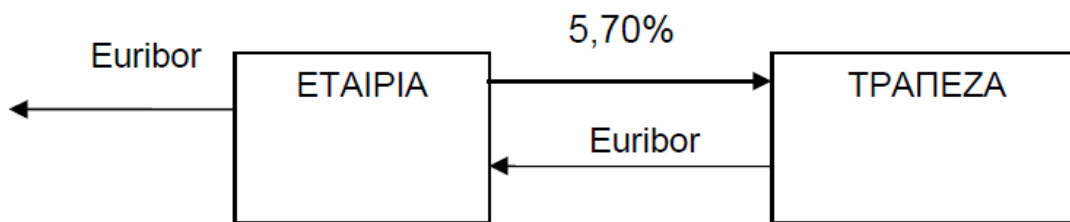
Η ανταλλαγή επιτοκίου γίνεται στο ίδιο νόμισμα. Είναι ανταλλαγή χρηματικών ροών από τόκους, και κάθε χρηματική ροή έχει μια συγκεκριμένη αξία που υπολογίζεται από τους τόκους, το χρόνο αποπληρωμής και το ονομαστικό ποσό. Επίσης όπως αναφέραμε σημαντικός παράγοντας είναι το επιτόκιο κάθε συμβαλλόμενου. Χωρίζονται σε δυο είδη:

- Ανταλλαγές βάσης
- Ανταλλαγές κουπονιού

Στις ανταλλαγές επιτοκίων είναι απαραίτητο να διακρίνουμε τον πωλητή από τον αγοραστή. Ο συμβαλλόμενος που έχει τη δυνατότητα περισσότερο από τον άλλο να αποπληρώνει σταθερό επιτόκιο και πληρώσει, είναι ο αγοραστής ενώ ο πωλητής πληρώνει κυμαινόμενο επιτόκιο. Βέβαια μπορεί να γίνει και το αντίστροφο στην περίπτωση που ο πωλητής έχει πλεονεκτική θέση στην αποπληρωμή κυμαινόμενων επιτοκίων. Γενικά, ο πωλητής και ο αγοραστής λαμβάνουν τις θέσεις τους ανάλογα με τις απαιτήσεις που έχουν και με το τι ταιριάζει στη μορφή που έχει το ενεργητικό τους.

Παραθέτουμε ένα παράδειγμα ώστε να γίνει κατανοητότερη η λειτουργία αυτού του μηχανισμού και οι λόγοι που συμβαίνει (Ζαπράνης, 2007) :

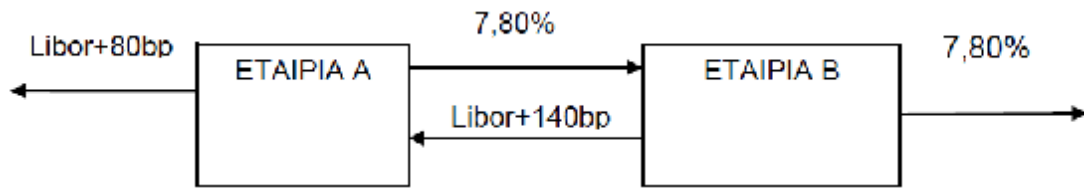
Ο κυριότερος λόγος που ένα πιστωτικό ίδρυμα συνάπτει μια συμφωνία ανταλλαγής επιτοκίων είναι για να σταθεροποιήσει το κόστος δανεισμού και χρηματοδότησής της. Όπως έχουμε προαναφέρει άλλωστε, μια τέτοια συμφωνία μπορεί να διαρκεί από ένα έως περισσότερο από δύο έτη και έτσι μπορεί να παρέχει προστασία έναντι της διακύμανσης των επιτοκίων αυτό το διάστημα. Για παράδειγμα τώρα, αν κάποια επιχείρηση έχει δανειστεί με κυμαινόμενο επιτόκιο (π.χ. Euribor ενός έτους) για ένα μακροχρόνιο διάστημα πέντε ετών και θεωρεί ότι είναι πιθανό να αυξηθούν τα επιτόκια, τότε μπορεί να πραγματοποιήσει μια συμφωνία ανταλλαγής επιτοκίων με μια τράπεζα όπου θα αποπληρώνει στην τράπεζα σταθερό επιτόκιο 5,70% και θα λαμβάνει από αυτήν ετήσιο Euribor. Οι πληρωμές θα πραγματοποιούνται στο τέλος κάθε έτους. (Τετριμέλη, 2014)

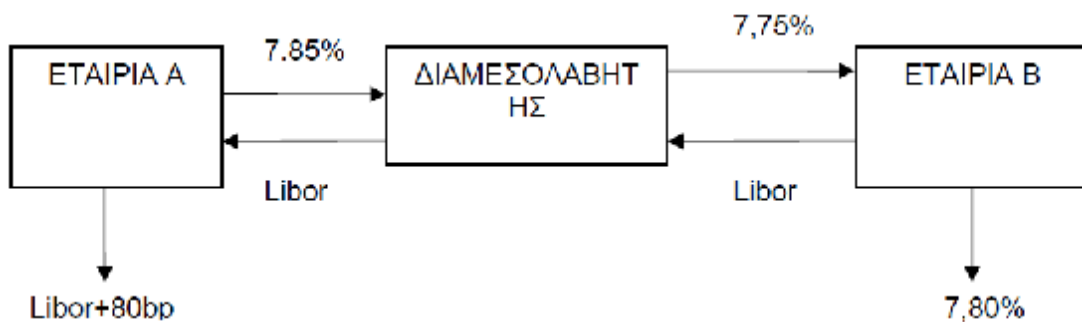
Ωστόσο, μια επιχείρηση η οποία θεωρεί ότι τα επιτόκια θα μειωθούν μπορεί αντίστοιχα να χρησιμοποιήσει μια συμφωνία ανταλλαγής επιτοκίων ανάλογα με το τι θεωρεί ότι τη συμφέρει και να μετατρέψει το δανεισμό της από σταθερό σε κυμαινόμενο. Έτσι, επειδή θα έχουν πέσει τα επιτόκια θα δανείζεται πλέον με μικρότερο κόστος.

Μπορούν βέβαια δυο εταιρίες να συνάψουν μια τέτοια συμφωνία και για άλλους λόγους. Οι ατέλειες της αγοράς προσφέρουν ευκαιρίες για κερδοφορία. Ακολουθεί αυτούσιο παράδειγμα (Παπαδοπούλου, 2007).

Έτσι, αν υποθέσουμε πως έχουμε τις εταιρίες Α και Β και ότι η εταιρία Α μπορεί να δανειστεί από την αγορά με σταθερό επιτόκιο 7,60% ή με κυμαινόμενο Libor+80bp και η εταιρία Β με σταθερό 7,8% ή με κυμαινόμενο Libor+180bp για τρία έτη, τότε οι εταιρίες μπορούν, αφού πρώτα δανειστούν το απαραίτητο κεφάλαιο από την αγορά, να προχωρήσουν στην σύναψη μιας συμφωνίας ανταλλαγής μεταξύ τους έτσι ώστε να κερδίσουν πληρώνοντας μικρότερους τόκους. Αναλυτικότερα, έστω ότι η εταιρία Α έχει προβεί σε δανεισμό και πληρώνει κυμαινόμενο επιτόκιο Libor+80bp ενώ η εταιρία Β έχει δανειστεί με σταθερό επιτόκιο 7,80%. Αν τώρα αυτές συνάψουν μια συμφωνία ανταλλαγής όπου η εταιρία Α θα λαμβάνει πληρωμές βάση κυμαινόμενου επιτοκίου ίσου με Libor+140bp και θα αποδίδει στην Β πληρωμές βάση σταθερού επιτοκίου ίσου με 7,80%, τότε ωφελούνται και οι δύο. Έτσι, η εταιρία Α θα είναι σαν να πραγματοποιεί πληρωμές τόκων βάση σταθερού επιτοκίου ίσου με 7,20% (7,80% + Libor+80bp - Libor+140bp) ενώ από την αγορά θα μπορούσε να δανειστεί με σταθερό επιτόκιο 7,60% και η εταιρία Β πληρωμές τόκων βάση του κυμαινόμενου Libor+140bp ενώ από την αγορά μπορούσε να δανειστεί με Libor+180bp.

Αν τώρα, ανάμεσα στις εταιρίες αυτές υπήρχε και ένας διαμεσολαβητής και οι ανταλλαγές κυμαινόμενου επιτοκίου βασίζοντας στο Libor(χωρίς κάποιο περιθώριο πάνω ή κάτω από αυτό), τότε η συμφωνία αυτή θα ονομαζόταν Plain Vanilla. Φυσικά, εδώ έχει κάποιο όφελος και ο διαμεσολαβητής και έτσι το όφελος των εταιριών τώρα είναι μικρότερο.

Ακόμη, μια εταιρία θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει μια συμφωνία ανταλλαγής επιτοκίων για να μετατρέψει της εισροές της από μια επένδυση από σταθερού σε κυμαινόμενου επιτοκίου και αντίστροφα (Τετριμέλη, 2014)

3.3.3 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Μέθοδος των έμπειρων συστημάτων

Η μέθοδος των έμπειρων συστημάτων είναι η παλαιότερη μέθοδος ώστε μια τράπεζα να προνοήσει για τον πιστωτικό κίνδυνο. Ένα ειδικός αναλύει στοιχεία και τα χαρακτηριστικά του πιθανού δανειολήπτη, και καθορίζει αν έχει την απαραίτητη πιστοληπτική ικανότητα ώστε να του παρέχει η τράπεζα το δάνειο.

Η μέθοδος αυτή είναι αρκετά εμπειρική και πιθανώς να υπάρχουν σήμερα πολύ πιο ανεπτυγμένες μέθοδοι όσον αφορά την μοντελοποίηση των συνθηκών δανεισμού, ωστόσο παραμένει αξιόπιστη και χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα.

Η κρίση αυτή γίνεται μέσω ανάλυσης ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων. Υπάρχουν πέντε βασικά στοιχεία που πρέπει να εξεταστούν:

- Η προσωπικότητα και η αξιοπιστία του δανειζόμενου
- Το κεφάλαιο που διαθέτει
- Η επιχειρηματική ικανότητα του δανειολήπτη
- Οι οικονομικές συνθήκες
- Η δυνατότητα αποπληρωμής με άλλες μεθόδους, όπως υποθήκευσης

Ως αρνητικό της μεθόδου αυτής μπορούμε να καταλογίσουμε την υποκειμενικότητα του ειδικού που κρίνει τον πιστολήπτη(Χαρδούβελης, 2007).

Υποδείγματα μέτρησης πιστωτικού κινδύνου

Τα υποδείγματα μέτρησης πιστωτικού κινδύνου είναι μια προσπάθεια να δημιουργηθούν μοντέλα:

- Πρόβλεψης της δυνατότητας αποπληρωμής
- Κατηγοριοποίησης των δανειοληπτών

Πιο αναλυτικά τα υποδείγματα μέτρησης χρησιμοποιώντας τα στοιχεία και τα χρηματοοικονομικά χαρακτηριστικά των δανειοληπτών προσπαθούν:

- Να ποσοτικοποιήσουν τον πιστωτικό κίνδυνο
- Να βελτιώσουν την αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου
- Να διαλέγουν ορθά τους υποψήφιους δανειστές
- Να υπολογίζουν τις μελλοντικές δανειακές απώλειες

Τα παραπάνω συνυπολογίζονται, μαζί με επιπλέον παράγοντες και προκύπτουν συμπεράσματα για την πιθανότητα πτώχευσης λόγω πιστωτικού κινδύνου. Η

παραπάνω ανάλυση χρησιμοποιεί στοιχεία των δανειζόμενων που αφορούν την ικανότητα αποπληρωμής τους (Τετριμέλη, 2014).

Υπάρχουν μορφές υποδειγμάτων όχι τόσο διαδεδομένα:

Υποδείγματα περιθωρίου αποδόσεων

Κατά αυτό το υπόδειγμα αξιολογούνται οι εταιρίες που εκδίδουν ομολογίες από οίκους αξιολόγησης. Κάθε ομολογία αξιολογείται με βάση την πιθανότητα κινδύνου επιτοκίου και πιστωτικού κινδύνου που ενέχει. Ο πιστωτικός κίνδυνος προσδιορίζεται από τη διαφορά στις αποδόσεις μεταξύ τίτλων δημοσίου και εταιρικών ομολογιών. Ομοίως υπολογίζεται και ο κίνδυνος επιτοκίου, από τη διακύμανση αποδόσεων στους τίτλους δημοσίου.

Υπόδειγμα οριακής θνησιμότητας

Το συγκεκριμένο υπόδειγμα λαμβάνει στοιχεία από το πόσες ομολογίες έχουν αθετηθεί ιστορικά, και δημιουργεί μοντέλα για αθέτηση των ομολογιών αυτών. Οι ομολογίες μπορεί να αθετηθούν σε διαφορετικά ποσοστά ανάλογα με το χρόνο που χορηγήθηκαν ή εκδόθηκαν.

Γενικά αυτό το υπόδειγμα υπολογίζει το πόσες ομολογίες μπορεί να αθετηθούν ανάλογα με τα ιστορικά στοιχεία και υπολογίζει την πιθανότητα εμφάνισης κινδύνου, και το πόσες μπορούν να συσσωρευτούν ώστε να υπάρχει πιθανότητα κατάρρευσης του οργανισμού.

Υπάρχουν και άλλα υποδείγματα αλλά εμείς παρουσιάσαμε αυτά που θεωρούνται σημαντικά και χρησιμοποιούνται ευρέως. (Saunders, 2008).

3.3.4 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Εξασφαλίσεις χρηματοδότησης

Για τη διαχείριση του συγκεκριμένου κινδύνου οι τράπεζες, σε περίπτωση που οι ταμειακές ροές δεν είναι οι αναμενόμενες, μπορούν να εξασφαλίσουν

χρηματοδότηση ώστε να περιορίσουν τον κίνδυνο, συνυπολογίζοντας φυσικά την πιθανή ζημιά σε περίπτωση αθέτησης.

Υπάρχουν δυο είδη εμπράγματης εξασφάλισης από νομική άποψη:

- Υποθήκες ακινήτων
- Ενέχυρα τίτλων

Πλέον υπάρχουν και παράγωγα που παίζουν το ρόλο εξασφαλίσεων και δεν υπάγονται σε καμία από τις παραπάνω κατηγορίες. Τέτοιες εξασφαλίσεις υπάρχουν μέσω πιστωτικών παραγώγων. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι στην Ελλάδα ως αποδεκτές εξασφαλίσεις πλέον θεωρούμε (ΠΔ/ΤΕ):

- Τα ακίνητα που χρησιμοποιούνται ως κατοικίες ή πρόκειται μελλοντικά να χρησιμοποιηθούν ή εκμισθώνονται ως τέτοιες
- Εμπορικά οικόπεδα, ακίνητα κτλ
- Πλοία
- Αυτοκίνητα που έχουν περάσει στην κυριότητα του πιστωτικού ιδρύματος
- Εμπορικές απαιτήσεις

Ανεξάρτητα της ονομαστικής τιμής της εξασφάλισης, η πραγματική αντιστάθμιση του κινδύνου εξαρτάται από τη πραγματική τιμή πώλησης της εξασφάλισης, δηλαδή η μετατροπή της σε ρευστότητα. Η εξασφάλιση θα πρέπει να έχει ονομαστική αξία ίση ή μεγαλύτερη του δανείου συν τους τόκους. Συχνά συμβαίνει το γεγονός ότι όταν συναφθεί μια συμφωνία η εξασφάλιση να έχει επαρκή τιμή ενώ όταν η συμφωνία αθετηθεί η εξασφάλιση να έχει πλέον πολύ χαμηλότερη τιμή από τη στιγμή συμφωνίας.

Οι τράπεζες γενικά δεν προβαίνουν σε κατασχέσεις συχνά, καθώς είναι μια διαδικασία που απαιτεί χρόνο και κόστος. Η αξία της εξασφάλισης είναι η αξία της στην πραγματική αγορά, και η δυνατότητα ρευστοποίησης της. (Τετριμέλη, 2014)

Ανταλλαγές (Swaps)

Όπως και στον επιτοκιακό κίνδυνο οι ανταλλαγές μπορούν να λειτουργήσουν αντισταθμιστικά και στον κίνδυνο επιτοκίου. Σε αυτή την περίπτωση λειτουργούν

έμμεσα αντισταθμιστικά καθώς έχει παρατηρηθεί ότι ο πιστωτικός κίνδυνος που πηγάζει από τα δάνεια είναι μεγαλύτερος από αυτόν των ανταλλαγών.

Το Σύμφωνο της Βασιλείας ως πρόληψη στον πιστωτικό κίνδυνο

Κατά το σύμφωνο της Βασιλείας σε κάθε πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει η κεφαλαιακή του επάρκεια να ισούται με το 8% και άνω των ανοιγμάτων. Συνεπώς κάθε πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει να έχει φρονήσει για υψηλό δείκτη φερεγγυότητας ή υψηλή κεφαλαιακή επάρκεια.

Οι πιστωτικοί κίνδυνοι είναι κάποιοι μετρήσιμοι και κάποιοι όχι. Το Σύμφωνο της Βασιλείας είναι μια προσπάθεια ώστε να υπάρχουν αντισταθμιστικοί παράγοντες και για τις δυο περιπτώσεις πιστωτικών κινδύνων.

Υπάρχουν δυο τρόποι αξιολόγησης των πιστωτικών κινδύνων σε ένα πιστωτικό ίδρυμα, και ο υπολογισμός της αντίστοιχης απαραίτητης κεφαλαιακής επάρκειας:

- Η προσέγγιση εσωτερικών διαβαθμίσεων
- Η τυποποιημένη προσέγγιση

Κατά την προσέγγιση εσωτερικών διαβαθμίσεων το πιστωτικό ίδρυμα θα πρέπει να φτιάξει μια διαβάθμιση των δανειζόμενων ανάλογα με την πιθανότητα αθέτησης των υποχρεώσεων τους, και την πιστοληπτική τους ικανότητα. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση τα στοιχεία για τα οποία θα πρέπει να γίνεται κατάταξη των πιστούχων είναι:

- Απαιτήσεις έναντι επιχειρήσεων
- Απαιτήσεις έναντι κρατών
- Λιανική τραπεζική
- Μετοχές
- Απαιτήσεις έναντι τραπεζών

Κατά την τυποποιημένη προσέγγιση δίνεται περισσότερο σημασία στις απαιτήσεις του πιστωτικού ιδρύματος. Δηλαδή, γίνεται κατάταξη των απαιτήσεων αυτών ανάλογα τον δανειζόμενο και την πιστοληπτική του ικανότητα και υπολογίζεται το σταθμισμένο άνοιγμα σε σχέση με τον δείκτη φερεγγυότητας μέσω συγκεκριμένης διαδικασίας. (Ρόκας, 2012)

3.3.5 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΑΓΟΡΑΣ

Ο κίνδυνος αγοράς εμφανίζεται όταν στα στοιχεία ενεργητικού ενός χαρτοφυλακίου μεταβάλλεται η τιμή τους. Η αγοραία τιμή αυτή μπορεί να μεταβάλλεται για διάφορους λόγους όπως η ρευστότητα , τα επιτόκια και η τιμή ενός αξιόγραφου.

Ο κίνδυνος αγοράς μπορεί να σχετίζεται με βραχυπρόθεσμα αξιόγραφα ή επενδύσεις μακροπρόθεσμες. Τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να δημιουργήσουν άμυνες έναντι του κινδύνου αυτού, καθώς είναι σημαντικότετος παράγοντας στην επιβίωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η μέτρηση του κινδύνου αγοράς είναι σημαντική για τους τέσσερις παρακάτω λόγους:

- Όταν ο κίνδυνος προέρχεται από διαπραγματευτές θα πρέπει να είναι ενήμερη η διοίκηση
- Θα πρέπει η αγορά να έχει τις απαραίτητες ρυθμίσεις ώστε να μπορεί να αποφύγει ή να αντισταθμίσει τον κίνδυνο
- Θα πρέπει να υπάρχει σε κάθε πιστωτικό ίδρυμα κατάλληλη κατανομή κεφαλαίων
- Κατά την διαπραγμάτευση αξιόγραφων θα πρέπει η διοίκηση να είναι ενήμερη του κινδύνου

Οι τέσσερις κυριότερες μέθοδοι μέτρησης του κινδύνου αγοράς είναι:

- Μέθοδος προσέγγισης μεταβλητότητας
- Μέθοδος ιστορικής προσομοίωσης
- Μέθοδος Monte Carlo
- Stress tests (Παναγόπουλος κ.α. 2007)

Μέθοδος προσέγγισης μεταβλητότητας

Κατά τη μέθοδο αυτή το πιστωτικό ίδρυμα υπολογίζει τη μέγιστη δυνατή ζημιά που μπορεί να προκληθεί από κίνδυνο αγοράς και να τη διαχειριστεί ανώδυνα. Η

ζημιά αυτή αφορά χαρτοφυλάκιο της τράπεζας. Η ζημιά υπολογίζεται σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα υπό συγκεκριμένη πιθανότητα εμφάνισης.

Η μέθοδος αυτή ονομάζεται και VaR, δηλαδή Value at Risk. Καθημερινά μετράται η μεταβολή στην αξία του χαρτοφυλακίου και ως εκ τούτου η πιθανή απώλεια κεφαλαίων. Μετράται δηλαδή η πιθανή ζημιά λόγω αρνητικής μεταβολής των τιμών. Ως κίνδυνο αγοράς θεωρούμε το γινόμενο μεταξύ μεταβλητότητας των τιμών και αξίας θέσης.

Η σημαντικότητα αυτής της μεθόδου έγκειται στο ότι υπολογίζουμε τη σχέση κινδύνου και απόδοσης ενός χαρτοφυλακίου μόνο με την ποσοτικοποίηση του κινδύνου αγοράς.

Η διοίκηση κάθε τραπεζικού ιδρύματος μετά από τους αντίστοιχους υπολογισμούς μπορεί να κάνει τις απαραίτητες κινήσεις κεφαλαιακής επάρκειας και κατάλληλης τοποθέτησης κεφαλαίων ώστε να αποφύγει ή να αμυνθεί στον κίνδυνο (Παντελιάς, 1996).

Μέθοδος ιστορικής προσομοίωσης

Κατά τη μέθοδο αυτή, παρακολουθείται η μεταβολή των τιμών και αποδόσεων ενός χαρτοφυλακίου και τοποθετείται σε χρονολογική σειρά. Σκοπός αυτού του μοντέλου είναι η πρόβλεψη μελλοντικής αξίας του χαρτοφυλακίου και πιθανής πτώσης τιμών που θα οδηγούσε σε κίνδυνο αγοράς. Κατόπιν υπολογίζεται η πιθανή ζημιά σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο υπό συγκεκριμένες συνθήκες.

Η βασικές αξίες αυτής της μεθόδου είναι ότι χρησιμοποιούνται οι πραγματικές αξίες των στοιχείων του χαρτοφυλακίου ανά παρελθοντική περίοδο, και δεν απαιτείται περαιτέρω υπολογισμός συσχετίσεων και αποκλίσεων μεταξύ αξιόγραφων.

Μέθοδος προσομοίωσης Monte Carlo

Η συγκεκριμένη μέθοδος είναι μια διαφορετική προσέγγιση στον υπολογισμό της αξίας ενός χαρτοφυλακίου, με χρήση διαφορετικής κατανομής πιθανοτήτων. Χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1942.

Stress testingή προσομοίωση ακραίων καταστάσεων

Είναι μια συμπληρωματική μέθοδος για τη μέθοδο προσέγγισης της μεταβλητότητας. Κατά τη μέθοδο αυτή χρησιμοποιούνται μοντέλα αντίστοιχα με τα υπόλοιπα μοντέλα, όπως ιστορική προσομοίωση, με σκοπό την καλύτερη εκτίμηση για μελλοντικές μεταβολές των τιμών και πιθανών ζημιών.

Η μέθοδος αυτή βασίζεται στην κατασκευή ακραίων σεναρίων και εξέταση της επίδρασης τους πάνω στην αξία του χαρτοφυλακίου. Τα σενάρια που εφαρμόζονται ώστε να ελεγχθεί η ανταπόκριση συνήθως είναι ακραία σενάρια. (Παναγόπουλος κ.α. 2007)

3.3.6 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΜΥΝΑΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΑΓΟΡΑΣ

Στις μεθόδους άμυνας έναντι των κινδύνων υπάρχει αλληλοεπικάλυψη στα χρησιμοποιούμενα εργαλεία. Ο λόγος που γίνεται αυτό είναι επειδή σπάνια εμφανίζεται μόνο ένα είδος κινδύνου, αλλά εμφανίζονται συνδυαστικά.

Συνήθως χρησιμοποιούνται:

- Προθεσμιακά συμβόλαια (futures και forward)
- Ανταλλαγές (Swaps)
- Δικαιώματα αγοράς και πώλησης (Falzon,2013)

3.3.7 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Όπως είπαμε στα προηγούμενα κεφάλαια ο συναλλαγματικός κίνδυνος εμφανίζεται όταν υπάρχουν μεταβολές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Οι αλλαγή στις ισοτιμίες μπορεί να αλλάξει τις αξίες των στοιχείων ή στο εγχώριο ή σε ξένο

νόμισμα με αποτέλεσμα να αλλάξει την αξία του χαρτοφυλακίου ή ακόμα και να προκαλέσει καθαρή ζημία στην περίπτωση μη προστατευμένων διακρατικών συμφωνιών.

Υπάρχουν δυο βασικές μέθοδοι μέτρησης του συναλλαγματικού κινδύνου:

- Μέθοδος ανάλυσης ευαισθησίας συναλλαγματικών θέσεων
- Μέθοδος αξίας σε κίνδυνο

Κατά τη μέθοδο ανάλυσης ευαισθησίας συναλλαγματικών θέσεων αρχικά πρέπει να υπολογίσουμε την καθαρή συναλλαγματική θέση του πιστωτικού ιδρύματος ανά νόμισμα. Ως καθαρή θέση ονομάζουμε την αφαίρεση των αρνητικών θέσεων από τις θετικές θέσεις. Θετική θέση είναι για παράδειγμα τα δάνεια που έχει χορηγήσει το ίδρυμα σε άλλο νόμισμα ή η αγορά κάποιου χρηματοοικονομικού προϊόντος που λειτουργεί ως επένδυση. Ως αρνητικές θέσεις ονομάζουμε τις καταθέσεις σε ξένο νόμισμα και τις προθεσμιακές πωλήσεις συναλλάγματος.

Κατόπιν συντάσσεται πίνακας όπου φαίνεται σε ποια νομίσματα το πιστωτικό ίδρυμα έχει αρνητική ή θετική καθαρή θέση. Αν έχει αρνητική καθαρή θέση σημαίνει ότι οι υποχρεώσεις υπερτερούν των απαιτήσεων και αντίστροφα για την θετική.

Ο συναλλαγματικός κίνδυνος μειώνεται όταν το πιστωτικό ίδρυμα έχει σχεδόν μηδέν καθαρή θέση στα περισσότερα νομίσματα. Με αυτό τον τρόπο η μεταβολή κάποιου νομίσματος ισοσταθμίζεται από την άνοδο κάποιου άλλου χωρίς να δημιουργείται μεγάλη ανισορροπία στις αξίες των στοιχείων του ενεργητικού της τράπεζας.

Ακολούθως αναγνωρίζουμε δυο βασικές περιπτώσεις σε σχέση με τη μεταβολή του εγχώριου νομίσματος:

- Υποτίμηση
- Ανατίμηση

Αν η τράπεζα έχει τα περισσότερα χρήματα σε μονάδες ξένου νομίσματος και το εγχώριο υποτιμηθεί, τότε βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση, τουλάχιστον για τις εγχώριες υποχρεώσεις της. Αν το πιστωτικό ίδρυμα έχει αρνητική καθαρή θέση θα συμβεί ακριβώς το αντίθετο, δηλαδή θα μειωθούν τα ίδια κεφάλαια και τα έσοδα

στην περίπτωση που υπάρχουν περισσότερες οφειλές σε ξένο νόμισμα από απαιτήσεις (Κοσμίδου, 2008).

Στη δεύτερη περίπτωση, δηλαδή ανατίμηση, ισχύει ότι και στην πρώτη αλλά αντίστροφα. Ανάλογα με το αν η τράπεζα έχει θετική ή αρνητική θέση σε σχέση με το εγχώριο νόμισμα μπορεί να κερδίσει ή να χάσει.

Υπολογίζουμε συνολικά για την τράπεζα όλη την αξία των αρχικών συναλλαγματικών ισοτιμιών και μετά υπολογίζουμε την αξία των στοιχείων της με βάση τις νέες συναλλαγματικές ισοτιμίες. Τέλος κάνουμε την αφαίρεση και βρίσκουμε αν θα αυξηθούν ή θα μειωθούν τα ίδια κεφάλαια της τράπεζας, δηλαδή την καθαρή θέση της τράπεζας. Επίσης, πρέπει να επισημάνουμε ότι εκτός των κεφαλαίων, κατά τη μεταβολή μιας συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταβάλλονται και οι τόκοι, γεγονός που μπορεί να ενέχει άλλους κινδύνους.

Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο υπολογίζουμε τον κίνδυνο με τη μέθοδο Value at Risk, όπως και σε προηγούμενο υποκεφάλαιο. Επαναλαμβάνουμε ότι με αυτή τη μέθοδο υπολογίζουμε το μέγιστο χρηματικό ποσό που μπορεί να χάσει το πιστωτικό ίδρυμα χωρίς να δημιουργηθεί περαιτέρω πρόβλημα στην λειτουργία του. Η μέτρηση αυτή γίνεται σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα υπό συγκεκριμένες συνθήκες.

Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιείται για κάθε κίνδυνο, ως τεστ αντοχής της τράπεζας αλλά μπορεί και να χρησιμοποιηθεί σε περίπτωση πολλών κινδύνων. Τα βήματα που ακολουθούμε στο συναλλαγματικό κίνδυνο είναι:

- Υπολογίζουμε την έκθεση σε ξένο νόμισμα
- Υπολογίζουμε τη μεταβλητότητα
- Υπολογισμός του κινδύνου
- Υπολογισμός των παραπάνω ημερησίως
- Κατάταξη των ημερών με βάση τον κίνδυνο
- Υπολογισμός VaR (Κοσμίδου, 2008)

3.3.8 ΑΜΥΝΕΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Υπάρχουν δυο βασικοί τρόποι αντιστάθμισης του συναλλαγματικού κινδύνου:

- Αντιστάθμιση στοιχείων ισολογισμού
- Χρήση παραγώγων

Η πρώτη περίπτωση δεν είναι τίποτα παραπάνω από αναδιάρθρωση των στοιχείων του ενεργητικού ώστε να μην εκτίθεται το πιστωτικό ίδρυμα σε συναλλαγματικό κίνδυνο. Δηλαδή, η βελτίωση των θέσεων σε ξένο νόμισμα και η εσωτερικοποίηση σε εγχώριο νόμισμα αν το πιστωτικό ίδρυμα θεωρήσει ότι το συμφέρει μια τέτοια προοπτική.

Στη δεύτερη περίπτωση έχουμε χρήση παραγώγων. Τα παράγωγα αυτά τα έχουμε αναφέρει ως παράγοντες αντιστάθμισης άλλων κινδύνων. Τέτοια παράγωγα είναι:

- Προθεσμιακά συμβόλαια forward
- Συμβόλαια futures
- Ανταλλαγές νομισμάτων (currency swaps)
- Δικαιώματα

Προθεσμιακά συμβόλαια forward

Είχαμε μιλήσει και πριν για τα συμβόλαια αυτά, μόνο που σε αυτή την περίπτωση χρησιμοποιούνται λίγο διαφορετικά. Τα συμβόλαια αυτά είναι προσυμφωνημένες ανταλλαγές χρηματοροών σε συγκεκριμένη μελλοντική στιγμή, αλλά με προσυμφωνημένα τα στοιχεία της ανταλλαγής. Σε αυτή την περίπτωση του συναλλαγματικού κινδύνου, οι χρηματοροές που θα ανταλλαγούν είναι σε διαφορετικό νόμισμα. Το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να αντισταθμίσει τον συναλλαγματικό κίνδυνο είτε είναι σε θέση αγοραστή είτε σε θέση πωλητή προθεσμιακών συμβολαίων, μέσω της βελτίωσης των θέσεων της. Στη θέση

αγοραστή μπορεί να καλύψει τις αρνητικές συναλλαγματικές θέσεις, ενώ σε θέση πωλητή μπορεί να καλύψει θετικές συναλλαγματικές θέσεις.

Συμβόλαια futures

Ο τρόπος με τον οποίο η τράπεζα μπορεί να αντισταθμίσει το συναλλαγματικό κίνδυνο μέσω συμβολαίων futures είναι παρεμφερής με τα προθεσμιακά συμβόλαια forward.

Δικαιώματα

Τα δικαιώματα επί συναλλάγματος είναι μέθοδος αντιστάθμισης που μπορεί να είναι και συμφέρουσα για το πιστωτικό ίδρυμα. Τα δικαιώματα προσφέρονται όταν η τράπεζα θέλει να κερδίσει από τη μεταβολή μιας ισοτιμίας αλλά ταυτόχρονα να προστατεύεται στην περίπτωση μη συμφέρουσας αλλαγής της ισοτιμίας. Η διαφορά είναι ότι το πιστωτικό ίδρυμα πρέπει να πληρώσει προμήθεια.

Με τα δικαιώματα μια τράπεζα μπορεί να αγοράσει νόμισμα μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή που έχει χαμηλή ισοτιμία, και να πληρώσει μελλοντικά στο νόμισμα αυτό παρότι στο ενδιάμεσο μπορεί να έχει ανατιμηθεί. Όπως και στις δύο προηγούμενες περιπτώσεις το πιστωτικό ίδρυμα με σωστή χρήση των παραγώγων μπορεί να αντισταθμίσει τον κίνδυνο είτε από θέση αγοραστή είτε από θέση πωλητή (Ψυχομάνης, 2011)

Ανταλλαγές συναλλάγματος (currency swaps)

Κατά τη διαδικασία αυτή υπάρχουν περιοδικές ανταλλαγές νομισμάτων μεταξύ δυο συμβαλλόμενων. Στην πραγματικότητα γίνεται πώληση ενός νομίσματος σε άλλο και ταυτόχρονη σύναψη συμφωνίας για μελλοντική πώληση. Στην ανταλλαγή αυτή υπάρχει επιτόκιο. Το επιτόκιο αυτό μπορεί να είναι σταθερό και προσυμφωνημένο ή να είναι κυμαινόμενο. Μπορεί βέβαια η συμφωνία να είναι τέτοια ώστε ο ένας συμβαλλόμενος να έχει σταθερό επιτόκιο και ο άλλος κυμαινόμενο επιτόκιο.

Είναι προφανές ότι με αυτή τη μέθοδο το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να προστατευτεί από τον συναλλαγματικό κίνδυνο, αν και εφόσον χειριστεί ορθά τις συναλλαγματικές αξίες (Χαρδούβελλης κ.α. 2003).

3.3.9 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Ο λειτουργικός κίνδυνος όπως προείπαμε είναι ένας συνδυασμός πολλών παραγόντων όπως το ανθρώπινο λάθος ή ο δόλος, και ως εκ τούτου είναι αρκετά δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί η πιθανότητα εμφάνισης του. Αυτή η διαπίστωση βέβαια δεν σημαίνει ότι είναι λιγότερο σημαντικός από άλλους κινδύνους. Ως αποτέλεσμα της δυσκολίας μέτρησης και της απουσίας κάποιου αξιόπιστου μοντέλου πολλά πιστωτικά ιδρύματα θεωρούν ότι είναι δύσκολο να αντιμετωπιστεί ή να αντισταθμιστεί.

Παρά τις δυσκολίες μέτρησης πολλά πιστωτικά ιδρύματα έχουν προσπαθήσει να παράγουν μοντέλα μέτρησης και πρόβλεψης του λειτουργικού κινδύνου, βασισμένα κυρίως στο ιστορικό τους προηγούμενο. Γενικά η λογική αυτών των μοντέλων είναι ο συνδυασμός παραγόντων που προκαλούν ζημιά, η συχνότητα εμφάνισης τους και το ύψος της ζημιάς που προκαλούν να μπουν κάτω από μια ενιαία συνάρτηση.

Ο δείκτης RAROC δεν εκφράζει κάτι συγκεκριμένο αλλά είναι κυρίως ποιοτικός δείκτης εκτίμησης των απαραίτητων κεφαλαίων ώστε να αποφευχθεί μεγάλο πρόβλημα στην επιχείρηση λόγω λειτουργικού κινδύνου (Καραπετσιάνη, 2010).

3.3.10 ΑΜΥΝΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Όπως αναφέραμε επειδή ο λειτουργικός κίνδυνος έχει πολλούς και μη προσδιορίσιμους παράγοντες οι περισσότερες τράπεζες θεωρούν ότι ο σημαντικότερος τρόπος αντιμετώπισης του λειτουργικού κινδύνου είναι οι εσωτερικοί έλεγχοι. Άλλες τράπεζες κάνουν αναλύσεις επί του ιστορικού τους δημιουργώντας μοντέλα πρόβλεψης και κάλυψης αυτής της θεωρητικής ζημιάς με άλλους τρόπους.

Πολλές τράπεζες έχουν καθιερώσει ότι θα υπάρχει προμήθεια για τη μέση ζημιά που προκαλεί ετησίως ο λειτουργικός κίνδυνος, και τέλος πολλά πιστωτικά ιδρύματα θεωρούν ότι ο σημαντικότερος παράγοντας προσδιορισμού του λειτουργικού κινδύνου είναι ο πολιτικός κίνδυνος. Προσπάθειες μέτρησης και αντιμετώπισης του λειτουργικού κινδύνου έγιναν και στην επιτροπή της Βασιλείας άλλα θεωρείται ότι είναι σε πολύ πρώιμα στάδια ώστε να παρουσιαστούν. (Χαρδούβελλης κ.α. 2003).

3.3.11 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ

Αν και η ρευστότητα είναι μια εύκολα κατανοητή έννοια στην πραγματικότητα δεν υπάρχει ένας κοινώς αποδεκτός τρόπος μέτρησης της. Βασικά υπάρχουν πολλά μοντέλα μέτρησης της ρευστότητας, τα οποία μπορούν να ταξινομηθούν σε δυο γενικά είδη:

- Μοντέλα που βασίζονται στις συναλλαγές
- Μοντέλα που βασίζονται στα λογιστικά βιβλία

Στη δεύτερη κατηγορία μέτρησης του κινδύνου υπολογίζονται δυο βασικά μεγέθη, Το σχετικό άνοιγμα και το βάθος συναλλαγής. Πέραν ωστόσο της μέτρησης της ρευστότητας καθαυτής σημαντικό είναι να μετρήσουμε την έκθεση που έχει ένα πιστωτικό ίδρυμα στον κίνδυνο ρευστότητας.

Για να υπολογίσουμε την έκθεση στον κίνδυνο ρευστότητας χρησιμοποιούμε δύο βασικές μεθόδους:

- Έκθεση καθαρής ρευστότητας
- Peer Group Comparisons

Κατά την έκθεση καθαρής ρευστότητας μετράμε όλα τα στοιχεία από τα οποία προέρχεται η ρευστότητα. Τα στοιχεία αυτά είναι όλο το ενεργητικό που βρίσκεται σε μορφή ρευστού, τα διαθέσιμα και το μέγιστο ποσό των δανεισμένων κεφαλαίων που υπάρχουν σε φυσική μορφή.

Κατά τον τρόπο Peer Group Comparisons μετράμε τη ρευστότητα ενός πιστωτικού ιδρύματος σε σύγκριση με άλλα πιστωτικά ιδρύματα μέσω δεικτών. Υπάρχουν αρκετοί δείκτες μέτρησης της ρευστότητας και σύγκρισης όπως τα δανειζόμενα κεφάλαια προς το ενεργητικό κτλ.

Σημαντική μέθοδος είναι επίσης το οικονομικό άνοιγμα (financing gap). Το οικονομικό άνοιγμα ισούται με την διαφορά του μέσου όρου δανείων με το μέσο όρο καταθέσεων.

Βέβαια υπάρχουν πιο παραδοσιακές οδοί μέτρησης του κινδύνου, όπως η καταγραφή των στοιχείων όσο πιο συχνά γίνεται σε πίνακες μέτρησης της ρευστότητας. Είναι μια περισσότερο εμπειρική μέθοδος που δίνει όμως στο πιστωτικό ίδρυμα τη δυνατότητα να μπορεί ανά πάσα στιγμή να καθορίζει την πολιτική του με βάση τα όρια ρευστότητας που επιλέγει να τηρήσει. Μπορεί να παρατηρεί τις εκροές ρευστότητας και να καλύπτει άμεσα τα χρηματοδοτικά κενά (Saunders, 2008).

3.3.12 ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΑΜΥΝΑΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ

Υπάρχουν δυο βασικές μέθοδοι διαχείρισης του κινδύνου ρευστότητας:

- Διαχείριση ρευστότητας μέσω αγορών
- Διαχείριση ρευστότητας μέσω αποθεμάτων

Κατά τη διαχείριση ρευστότητας μέσω αγορών γίνεται μια προσπάθεια απομόνωσης του ενεργητικού από το παθητικό. Η διαφορά ενεργητικού παθητικού μπορεί να προέρχεται από πολλούς παράγοντες της αγοράς. Η διαφορά επίσης ενεργητικού παθητικού μπορεί να δημιουργήσει και πρόβλημα ρευστότητας όταν η τράπεζα χορηγεί δάνεια με πολύ μεγαλύτερο ρυθμό από ότι δέχεται καταθέσεις.

Στη διαχείριση ρευστότητας μέσω αποθεμάτων, μέσω του ισολογισμού η τράπεζα ρευστοποιεί στοιχεία του ενεργητικού ώστε να διατηρεί ισορροπία στις εισροές και εκροές ρευστού.

Για τη διαχείριση του κινδύνου αυτού πολλές φορές χρησιμοποιούνται συνδυαστικά και οι δυο μέθοδοι.

Τα πιστωτικά ιδρύματα επίσης χρησιμοποιούν και άλλα εργαλεία για τη διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας. Τρία σημαντικά εργαλεία είναι:

- Ο προγραμματισμός ρευστότητας
- Η σύνθεση χαρτοφυλακίου των ρευστοποιήσιμων στοιχείων
- Προσομοίωση κατάστασης κρίσης

Κατά τον προγραμματισμό ρευστότητας το πιστωτικό ίδρυμα προβλέπει τη μελλοντική ρευστότητα και κρίνοντας από αυτή χορηγεί τα αντίστοιχα δάνεια που δεν θα δημιουργήσουν πρόβλημα ρευστότητας.

Η σύνθεση χαρτοφυλακίου ρευστοποιήσιμων στοιχείων είναι μια απαραίτητη μέθοδος που πρέπει να κάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα ώστε να έχουν μια επαρκή εικόνα της δυνατότητας του ιδρύματος να αντιδράσει σε περίπτωση ανάγκης για άμεση ρευστότητα. Η ρευστοποίηση αυτή δεν αφορά τα άμεσα στοιχεία του ενεργητικού.

Τέλος, όπως και σε άλλες περιπτώσεις κινδύνου το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να εφαρμόσει stress tests και προσομοιώσεις σεναρίων δυσμενών συνθηκών, ώστε να παρατηρήσουν πως συμπεριφέρεται ο οργανισμός ή ένα χαρτοφυλάκιο σε ακραίες συνθήκες. Ταυτόχρονα μπορούν να κάνουν προβλέψεις για πιθανή ζημία και να εξετάσουν τις δυνατότητες αντίδρασης του ιδρύματος (Χαρδούβελλης κ.α. 2003).

3.3.13 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΧΩΡΑΣ

Ο κίνδυνος χώρας (ή επικράτειας) μπορεί να μετρηθεί με βάση τους παρακάτω ενδεικτικούς παράγοντες:

- Τον πολιτικοοικονομικό κίνδυνο
- Εξωγενείς κινδύνους
- Άλλους κινδύνους

Για τη ποσοτική μέτρηση του κινδύνου εφαρμόζονται κυρίως οι παρακάτω δείκτες:

Ο δείκτης Euromoney

Κατά τον δείκτη αυτό συγκρίνεται το επιτόκιο δανεισμού μιας χώρας με το επιτόκιο LIBOR όπου είναι χαρακτηριστικό του μέσου παγκοσμίου επιτοκίου δανεισμού χωρών. Στον δείκτη αυτόν πλέον έχουν προστεθεί και άλλοι οικονομικοί και πολιτικοί παράγοντες.

Δείκτης Economist Intelligence Unit

Ο δείκτης αυτός είναι ένας αρκετά πολύπλοκος δείκτης που περιλαμβάνει οικονομικά και πολιτικά χαρακτηριστικά. Όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης τόσο μεγαλύτερος θεωρείται και ο κίνδυνος.

Δείκτης Institutional Investor

Ο δείκτης αυτός εξετάζει την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας με βάση τα δάνεια που έχει λάβει και στοιχεία που δημοσιεύονται από μεγάλες χρηματοοικονομικές εταιρίες.

Πέραν των δεικτών αυτών εφαρμόζονται και στατιστικά μοντέλα για την αξιολόγηση του κινδύνου χώρας. Στα μοντέλα αυτά χρησιμοποιούνται πολλοί εσωτερικοί παράγοντες όπως οι εξαγωγές της χώρας, οι εισαγωγές, τα αποθέματα συναλλάγματος, τα δάνεια που έχει λάβει η χώρα και οι τόκοι τους. Με συνδυασμό αυτών των παραγόντων μπορούν να παραχθούν πολύπλοκα στατιστικά μοντέλα (Καραπετσιάνη, 2010)

3.3.14 ΑΜΥΝΕΣ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΧΩΡΑΣ

Οι κύριοι μηχανισμοί άμυνας έναντι του κινδύνου χώρας είναι:

- Ανταλλαγές
- MYRA's
- Loan sales
- Bond for loan swaps

Ανταλλαγές

Τα πιστωτικά ιδρύματα μπορούν να ανταλλάξουν τις ζημιές από δάνεια με κεφάλαια στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Με αυτό τον τρόπο τα πιστωτικά ιδρύματα μπορούν να ανακτήσουν τη ζημιά του δανείου και να βρεθούν στο αρχικό ποσό αλλά στο νόμισμα της χώρας, πιθανώς με κάποια ειδική διαπραγμάτευση.

MYRA'S

Σε πολλές περιπτώσεις όταν μία χώρα χρωστάει ένα δάνειο σε ένα πιστωτικό ίδρυμα και αδυνατεί να το αποπληρώσει, τότε το πιστωτικό ίδρυμα προτιμάει να μην πουλήσει το δάνειο. Σε αυτή την περίπτωση αλλάζουν οι όροι αποπληρωμής σε πολυετή συμφωνία και επαναπροσδιορίζονται με βάση ειδικούς παράγοντες.

Loan sales

Η μέθοδος αυτή αφορά περιπτώσεις δανειοδότησης λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, όπου το πιστωτικό ίδρυμα έχει το όφελος να μεταφέρει στη χώρα δάνεια επισφαλή χωρίς να μειωθεί η αξία τους. Δηλαδή, η τράπεζα μπορεί να πωλεί χωρίς να επιβαρύνεται ο ισολογισμός της.

Bond for loan swaps

Κατά αυτή τη μέθοδο το πιστωτικό ίδρυμα εκμεταλλεύεται την ανασφάλεια της αγοράς μιας λιγότερο ανεπτυγμένης χώρας ώστε να πουλήσει ομολογίες που θεωρούνται επισφαλείς σε άλλες χώρες αλλά υπερτερούν των άλλων ομολογιών ή υποθηκών εντός της λιγότερο ανεπτυγμένης χώρας. (Falzon, 2014)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΣΥΝΟΨΗ

Όσο οι αγορές απελευθερώνονται και παγκοσμιοποιούνται τόσο πιο ευμετάβλητες γίνονται. Είναι λοιπόν επιτακτική ανάγκη η διαχείριση των κινδύνων των χρηματοοικονομικών αγορών. Ταυτόχρονα ο ανταγωνισμός μεταξύ των ιδρυμάτων πολλές φορές οδηγεί σε διάφορους κινδύνους, γεγονός που σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχει κάποια εξισορρόπηση στις χρηματοοικονομικές αγορές.

Στις περισσότερες περιπτώσεις διαχείρισης κινδύνων είδαμε ότι χρησιμοποιούνται χρηματοοικονομικά παράγωγα, που πλέον θεωρούνται σημαντικά εργαλεία για τη διαχείριση των περισσότερων ειδών κινδύνων.

Είδαμε στον πιστωτικό κίνδυνο, στον συναλλαγματικό και στον επιτοκιακό να χρησιμοποιούνται παράγωγα. Τα παράγωγα αυτά μπορεί πολλές φορές να λειτουργούν αντισταθμιστικά και να αποτρέπουν πιθανές ζημιές, όμως δε σημαίνει όμως ότι δεν ενέχουν κινδύνους. Στο πρώτο κεφάλαιο είδαμε ότι λόγω παραγώγων επισφαλών είχαν δημιουργηθεί γενικευμένες χρηματοπιστωτικές κρίσεις.

Μέσω των παραγώγων δίνεται η δυνατότητα το κάθε πιστωτικό ίδρυμα να τα χρησιμοποιεί εξειδικευμένα για τους δικούς του λόγους. Όμως η χρήση τους πρέπει να είναι ορθή αλλιώς τα πιστωτικά ιδρύματα μπορεί να καταλήξουν σε έκθεση σε μεγαλύτερους κινδύνους. Όπως είπαμε τα παράγωγα μπορεί να χρησιμοποιηθούν για αντιστάθμιση κινδύνων, για κερδοφορία από τις ατέλειες της αγοράς, προστασία από άνοδο των επιτοκίων και κερδοφορία από την πτώση επιτοκίων.

Η αντιστάθμιση του συναλλαγματικού κινδύνου μπορεί να επιτευχθεί μέσω currency swaps δηλαδή ανταλλαγές νομίσματος, δικαιωμάτων options, προθεσμιακών συμβολαίων forward και μελλοντικών συμβολαίων futures. Τα προϊόντα αυτά έχουν μεγάλη ευελιξία και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με διάφορους τρόπους από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Μέσω των προϊόντων αυτών τα πιστωτικά ιδρύματα μπορούν να αντλήσουν κέρδος ή να μεταφέρουν τη ζημία τους σε ξένες και συχνά λιγότερο ανεπτυγμένες αγορές ή να επιτύχουν υψηλότερες αποδόσεις, και τα ταυτόχρονα να προστατεύονται από πιθανές μεταβολές στη συναλλαγματική ισοτιμία.

Όσον αφορά την διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου και σε αυτή την περίπτωση χρησιμοποιούνται τα παράγωγα για αντιστάθμιση ή αντιμετώπιση. Στη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου χρησιμοποιούνται προθεσμιακές συμβάσεις, swaps και δικαιώματα. Με αυτές τις μεθόδους το πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να αποφύγει τον πιστωτικό κίνδυνο χωρίς να αναγκαστεί απαραίτητα να πουλήσει το προϊόν.

Γενικότερα, υπάρχει ένα πλήθος παράγωγων προϊόντων τα οποία χαρακτηρίζονται από το ότι μεταφέρουν τον πιστωτικό κίνδυνο όχι απαραίτητα ενός περιουσιακού στοιχείου αλλά και ενός ολόκληρου χαρτοφυλακίου περιουσιακών στοιχείων.

Πέρα των συμφωνιών ανταλλαγής και των προθεσμιακών συμβολαίων, υπάρχουν και τα δικαιώματα ή options που άρχισαν να αναπτύσσονται σχετικά πρόσφατα και παρουσιάζουν μεγάλες μελλοντικές δυνατότητες. Τα δικαιώματα διαφέρουν από τα άλλα είδη παραγώγων στο ότι δεν είναι δεσμευτικά στο να ασκηθούν. Πλέον υπάρχουν δικαιώματα που εφαρμόζονται πάνω σε swaps. Υπάρχουν όμως και swaps που περιέχουν δικαιώματα. Η αγορά παραγώγων γίνεται όλο και πιο πολύπλοκη καθώς χρησιμοποιεί πλέον συνδυαστικά προϊόντα.

Πέραν των πιστωτικών παραγώγων για αντιστάθμιση ή για αντιμετώπιση πολλών ειδών κινδύνων μπορούν να χρησιμοποιηθούν και άλλες οδοί. Για παράδειγμα στον κίνδυνο εκτός ισολογισμού η καλή διαχείριση και ο εσωτερικός έλεγχος είναι ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας αποφυγής του. Στον κίνδυνο ρευστότητας η καταγραφή των ρευστοποιήσιμων στοιχείων και των μετρητών, σε συνδυασμό με τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις μπορεί να αποτελέσουν έναν σημαντικότερο δείκτη πρόβλεψης και αποφυγής του κινδύνου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Basel Committee on Banking Supervision. (2003).The new Basel capital accord

Boehm Christopher (2012) Risk-Adjusted Performance and Bank Governance Structures, Frankfurt: Peter Lang GmbH

Falzon Jeson. (2013) Bank Performance, Risk and Securitisation, UK: Palgrave Macmillan

Saunders, A.(2008). Financial institutions management

The World Bank.(2009).Analyzing Banking Risk: A Framework for Assessing Corporate. Governance and Risk Management, Washington

Αγγελόπουλος, Παναγιώτης.(2008). Τράπεζες και χρηματοπιστωτικό σύστημα, Αθήνα :Εκδόσεις Σταμούλη

Ένωση Ελληνικών Τραπεζών .(2015).Στοιχεία ισολογισμού & αποτελεσμάτων εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων Α' τριμήνου 2015 . Αθήνα: Ένωση Ελληνικών Τραπεζών

Ζαπράνης, Αχιλλέας. (2004). Πανεπιστημιακές Σημειώσεις: Εισαγωγή στη διαχείριση κινδύνου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Καραπετσιάνη, Αικατερίνη.(2010). Διαχείριση κινδύνου πιστωτικών ιδρυμάτων. Πειραιάς: Τμημα οργάνωσης και διοίκησης επιχειρήσεων

Κοσμίδου, Κυριακή.(2008). Πανεπιστημιακές Σημειώσεις : Διαχείριση Κινδύνων Τραπεζικών Ιδρυμάτων, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Μπανάκα, Γεωργία.(2007). Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Πειραιάς, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Παναγόπουλος Γιάννης, Πελετίδης Γιάννης(2007)Βασιλεία ΙΙ: Περιγραφή και συνέπειες για το τραπεζικό σύστημα, Αθήνα : Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ)

Παντελιάς, Σπύρος.(1996). Value at Risk models: Υπολογισμός κεφαλαιακής επάρκειας και αποδοτικότητας τραπεζών

Παππάς, Γεώργιος. (2010). Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος και η διαχείριση των κινδύνων, Ο κλάδος των τραπεζών. Πάτρα: Τμήμα διοίκησης επιχειρήσεων

Ρόκας Νικόλαος Κ., Γκόρτσος Χρήστος Β.(2012) Στοιχεία τραπεζικού δικαίου, Δημόσιο και ιδιωτικό τραπεζικό δίκαιο. Αθήνα :Νομική Βιβλιοθήκη

Τετρίμηλη Αννίτα-Ασπασία Μ.(2014)Τραπεζική ενέγγυα πίστωση, Αθήνα: Utopia

Χαρδούβελης, Γκίκας.(2007). Πιστωτικά ιδρύματα. Πειραιάς

Χαρδούβελλης Α. Γκίκας, Τσιριτάκης Δ. Εμμανουήλ .(2003). Πιστωτικά ιδρύματα και διαχείριση κινδύνων , Πειραιάς :Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Ψυχομάνης Σπύρος Δ.(2011) Τραπεζικό δίκαιο Δίκαιο τραπεζικών συμβάσεων Αθήνα : Σάκκουλα Α.Ε.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

· <http://en.wikipedia.org/wiki/Bank>

· <http://investopedia.com>